

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Introducció.

MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:

nova dimensió de les Relacions Internacionals

Els principals problemes ambientals contemporanis tenen abast planetari i són provocats per l'home: escalfament de l'atmosfera, danys a la capa d'ozó, pèrdua de diversitat biològica, disminució dels boscos, avançada dels deserts, contaminació de l'aire, de les aigües i dels sòls. L'acció civil de l'home, a banda de l'acció militar, pot canviar, fins i tot destruir, les condicions de vida sobre la Terra. Per això, la degradació generalitzada del medi ambient és una preocupació universal i la protecció ambiental així com l'accés a un desenvolupament humà digne (educació, salut, alimentació, etc.) esdevenen drets humans col·lectius.

La Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament (CNUMAD), celebrada a Rio de Janeiro del 3 al 14 de juny de 1992, significa el reconeixement d'aquesta realitat. La Conferència ha confirmat que cal construir una societat capaç de progressar harmònicament tot protegint el medi ambient. Això només serà possible si les relacions entre les persones i entre les nacions arriben a ser justes i solidàries, i si les generacions d'avui també són solidàries amb les generacions del futur.

En ocasió de la trobada de Rio, hem volgut oferir-vos un número especial de *dCIDOB* sobre medi ambient i desenvolupament que pretén facilitar la comprensió d'aquesta temàtica global. S'ofereix una descripció breu i objectiva dels principals problemes medioambientals d'abast general, amb una breu referència a l'Agenda 21; un resum de les decisions que s'han pres a Rio en relació amb aquests problemes; una visió general de la Conferència elaborada per un participant de la mateixa; el tractament en profunditat d'un tema especialment conflictiu i important com és el de la biodiversitat; i la presentació de documentació, que inclou la Declaració de Rio, i bibliografia sobre aquestes qüestions.

El lector s'adonarà que en aquest *dCIDOB* no es tracten tots els temes relacionats amb el títol del monogràfic, però a l'hora d'escollir allò que tractaríem ens vam guiar pels punts substancials de la Conferència de Rio. Entre els nostres objectius es troben: contribuir a millorar la informació ciutadana sobre aquest esdeveniment i les raons que han portat a celebrar-lo, en conseqüència fomentar l'interès per aquesta temàtica, i estimular la curiositat per saber-ne més. Hem de tenir en compte que ens trobem davant un tema que afecta al conjunt de la Humanitat, al conjunt d'éssers vius que poblen el nostre planeta i, en definitiva, a la vida mateixa de tot allò que coneixem o ens queda per conèixer.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

La necessitat d'una protecció del medi ambient.
Josep Germain

Precedents de la conferència de Rio

LA NECESSITAT D'UNA PROTECCIÓ DEL MEDI AMBIENT

Josep Germain*

El desenvolupament de la societat humana damunt del Planeta Terra ha anat aparellada d'un creixement econòmic i demogràfic que ha conduït a una continuada disminució quantitativa i qualitativa de l'espai natural. L'explotació dels recursos naturals, l'ocupació de l'espai per a les activitats urbanes i industrials, així com la pol·lució que les acompanya, han anat assolint uns nivells que han obligat a prendre diferents mesures per tal de no malmetre de forma irreversible l'entorn natural de la humanitat.

Les primeres mesures adoptades anaven encaminades a la protecció de la natura, de les diferents espècies vives i dels ecosistemes. El 1872 es va crear el primer parc nacional, va ser el de Yellowstone als EUA. Més endavant és el consens internacional que empeny a l'adopció de mesures com la celebració a Berna de la primera Conferència Internacional sobre la Protecció dels Paisatges Naturals (1913), la celebració a París del primer Congrés Internacional sobre la Protecció de la Flora i de la Fauna, dels Paratges i dels Monuments Naturals (1923), i la signatura a Londres de la Convenció relativa a la Protecció de la Fauna i la Flora en Estat Natural (1933).

Tot seguit, i degut a la creixent conscienciació existent a nivell popular sobre els problemes que afecten al medi natural, es varen constituir les primeres organitzacions dedicades a la seva protecció: la Unió Mundial per a la Naturalesa (UICN), 1948; el Fons Mundial per a la Naturalesa (WWF), 1961; els Amics de la Terra, 1969; i Greenpeace, 1971.

A nivell institucional el camí va ser semblant, al Consell d'Europa s'establí el Comitè Europeu per a la Salvaguarda de la Natura i els Recursos Naturals al 1962, i es creava el programa Home i Biosfera (MaB) de l'UNESCO al 1971.

1972: 1ª Conferència sobre Medi Ambient a Estocolm

L'any 1972 va ser decisiu en la relació entre la societat i el medi ambient. De les mesures encaminades a la protecció del medi natural, es passa a plantejar-se la finitud dels recursos i el fet que l'explotació irracional de la na-

tura pot acabar frenant el creixement.

La revista *The Ecologist* publicava, el gener, el seu Manifest per a la Supervivència, el qual va esdevenir la base ideològica del naixent moviment ecologista. Al mes de febrer es va publicar la Carta Mansholt, de la qual n'era autor el llavors president de la CE, on es qüestionava el sentit d'un creixement econòmic sense limitacions, si ha d'anar aparellat d'una continuada degradació del medi ambient i de la qualitat de vida.

El mes de març el Club de Roma publicava el seu informe «Límits al Creixement», amb l'anunci del desastre que podia provocar l'increment de la producció i del consum, amb la contaminació i l'esgotament dels recursos que se'n deriven. Es proposa la necessitat de dissenyar una nova forma d'estar al món.

Amb tots aquests antecedents no és estrany que el 5 de juny de 1972 es reunís la comunitat internacional a Estocolm per celebrar la històrica Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient Humà, la qual va aplegar més de 12.000 delegats de 112 països. A aquesta Conferència es va declarar oficialment que el Planeta Terra estava contaminat.

Com a resultat de la Conferència es va aprovar la Declaració d'Estocolm, la qual aplegava 26 principis per evitar les conseqüències negatives del desenvolupament econòmic, proposant 109 recomanacions per portar a terme el seu Pla d'Acció per al Medi Ambient. També es va decidir crear un organisme dins l'àmbit de les Nacions Unides per a la protecció del medi ambient, així com l'establiment del 5 de juny, data d'inici de la Conferència, com a Dia Mundial del Medi Ambient.

El Programa de les Nacions Unides pel Medi Ambient (PNUMA)

El 1974, com s'havia decidit en la Conferència d'Estocolm, va ser creat el PNUMA (el Programa de les Nacions Unides pel Medi Ambient), l'organisme més conegut dins les NN.UU. des del punt de vista del medi ambient, però que comparteix competències ambientals amb altres organismes com l'Organització de l'Alimentació i l'Agricultura (FAO); l'Organització Meteorològica Mundial (OMM), l'Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO), el Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD), l'Organització Mundial per a la Salut (OMS), les Comissions Econòmiques Regionals, ...

El Consell d'Administració del PNUMA està format per 58 Estats membres representatius dels cinc continents. L'actual Director General, Mostafà K. Tolba, va ser precedit per Maurice Strong, que havia estat Secretari General de la Conferència d'Estocolm i que també ho ha estat de la Conferència sobre Medi Ambient i Desenvolupament de Rio de Janeiro (CNUMAD).

El PNUMA té un important paper de coordinació i com a catalitzador i estimulant dels altres organismes, de dins i de fora de les NN.UU., per adoptar mesures en relació al medi ambient. Desenvolupa també un treball únic en relació a l'avaluació i a la informació sobre l'estat del medi ambient a nivell mundial, i a la formació i l'educació ambiental.

Camí de la Conferència sobre Medi Ambient i Desenvolupament de Rio de Janeiro

Paral·lelament a la tasca desenvolupada pel PNUMA, la preocupació en relació al medi ambient dins les NN.UU. ha estat constant. Els vint anys que separen la Conferència d'Estocolm de la de Rio de Janeiro han estat d'una remarkable intensitat.

L'any 1980, l'Assemblea General de les NN.UU. aprovava la Carta de la Natura. El mateix any, el PNUD i l'UICN

i el WWF, publicaven l'«Estratègia Mundial per a la Conservació». En aquest document es presentava la conservació com la base essencial del desenvolupament. S'establien com a principis fonamentals la necessitat de mantenir els sistemes ecològics que fan possible la vida, de preservar la diversitat genètica i de fer un ús sostenible de les espècies i els ecosistemes.

Amb uns precedents com són els dos informes Brandt, 'Programa per a la Supervivència' (1980) i 'Crisi Comuna' (1983), l'Assemblea General de les NN.UU. sol·licità a Gro Harlem Brundtland, primera ministra noruega, la creació d'una comissió independent per proposar estratègies ambientals a llarg termini per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible i estudiar fórmules de cooperació de la comunitat internacional en temes de medi ambient.

L'any 1987 es va presentar l'Informe Brundtlandt amb el títol 'El Nostre Futur Comú' que posa l'accent en els perills de basar el progrés en pràctiques insostenibles des del punt de vista social, econòmic i del medi ambient. L'important suport governamental que ha rebut aquest informe es deu a que més que qüestionar-se si s'ha d'aturar o no el creixement, proposa canviar-ne la definició.

En l'Informe Brundtland s'afirma la necessitat de convocar una conferència internacional que revisi les fites aconseguides i que estableixi les línies bàsiques per mantenir el progrés humà de forma que es puguin satisfer les necessitats de la humanitat de forma respectuosa amb el medi ambient.

Després de l'aprovació per l'Assemblea General de les NN.UU. de la Resolució 44/228 del 22 de desembre de 1989 per la qual es convoca la Conferència sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament, i mentre van anar avançant els treballs de preparació, dos nous documents s'han incorporat per mèrits propis a la llarga llista de propostes de millora de les relacions entre la societat i el medi ambient.

L'any 1991 l'UICN va presentar la segona Estratègia Mundial per a la Conservació titulada 'Cuidar la Terra', com una guia d'àmplia orientació i de marcat sentit pràctic sobre les polítiques que s'han d'adoptar, i les accions que s'han de dur a terme, per integrar la conservació i el desenvolupament, amb un esbós, alhora, sobre els principis del que hauria de ser una societat sostenible. I en aquest mateix any 1992, l'Institut Mundial dels Recursos (WRI), l'UICN i el PNUD, han presentat la seva Estratègia Global per a la Biodiversitat.

INFORMACIÓ SOBRE EL PNUMA

(El Programa de les Nacions Unides pel Medi Ambient)

Des del començament d'aquest any, 29 nous Estats formen part del Consell d'Administració del PNUMA, que ara consta de 58 Estats de cinc regions geogràfiques. El Consell supervisa les activitats i aprova els futurs programes del PNUMA.

ÀFRICA: 16 Estats,

Botswana, Burundi, Camerun, Congo, Côte d'Ivoire, Gabon, Gàmbia, Kenya, Lesotho, Maurici, Nigèria, Rwanda, Senegal, Tunísia, Zaire, Zimbabwe.

ÀSIA: 13 Estats,

Bangla Desh, Buthan, Filipines, Índia, Indonèsia, Iran, Japó, Kuwait, Malàisia, Pakistan, Sri Lanka, Tailàndia, Xina.

EUROPA DE L'EST: 6 Estats,

Iugoslàvia *, Polònia, Romania, URSS *, Txecoslovàquia, RSS Ucraïna *

* L'elecció es va fer abans de la desmembració d'aquests Estats.

AMÈRICA LLATINA I EL CARIB: 10 Estats,

Argentina, Barbados, Brasil, Colòmbia, Guyana, Mèxic, Perú, Uruguai, Veneçuela, Xile.

EUROPA OCCIDENTAL I ALTRES: 13 Estats,

Alemanya, Austràlia, Àustria, Dinamarca, Espanya, Estats Units d'Amèrica, França, Itàlia, Nova Zelanda, Noruega, Països Baixos, Portugal, Regne Unit.

■ Membres del Consell d'Administració del PNUMA des de l'1 de gener del 1992

Nuestro Planeta Tomo 3, Número 6 1991

* Biòleg, especialitzat en ecologia, CIDOB.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Procés de preparació de la cimera de la terra.

PROCÉS DE PREPARACIÓ DE LA CIMERA DE LA TERRA

El desembre de 1989 l'Assemblea de les Nacions Unides va convocar la Conferència sobre el Medi Ambient i el Desenvolupament (CNUMAD), a celebrar el juny de 1992 a Rio de Janeiro (Brasil). Es va designar a Maurice Strong de Canadà com a Secretari General d'aquesta Conferència i, segons les seves pròpies paraules, l'objectiu de la mateixa és clar: «els dirigents dels governs del Món que es reuneixin a Rio de Janeiro al juny de 1992, en la Cimera de la Terra, que durarà dues setmanes, s'hauran de comprometre a adoptar mesures per impedir l'agreujament de la crisi ecològica que amenaça destruir el planeta».

Comitè Preparatori (PrepCom - Preparatory Committee)

L'Assemblea general de les Nacions Unides va establir un Comitè Preparatori (PrepCom) de la Conferència, presidit per l'ambaixador Tommy Koh de Singapur, a fi d'organitzar el seu programa i el seu contingut. S'han portat a terme anàlisis, s'han preparat informes, s'han formulat propostes, s'han celebrat reunions que han desembocat a la Cimera de Rio. El PrepCom ha elaborat plans per a un desenvolupament sostenible, és a dir, aconseguir un desenvolupament econòmic que no porti a l'esgotament dels recursos naturals (aire, aigua, terra) que són necessaris per la nostra supervivència i la del nostre planeta.

La sessió organitzativa del PrepCom es va celebrar del 5 al 16 de maig de 1990 a Nova York.

Dins del PrepCom es van establir uns grups de treball, cada un dels quals tenia la missió d'examinar en profunditat unes qüestions determinades dintre del marc del Medi Ambient i el Desenvolupament.

Grup de treball 1:

* La protecció de l'atmosfera per combatre el canvi de clima (augment de la temperatura), l'esgotament de la capa d'ozó i la pol·lució transfronterera.

* La protecció de la Terra. Des del problema de la desforestació, la desertització i la sequera.

* La conservació de la diversitat biològica i l'aplicació de la biotecnologia de manera ecològicament racional.

Grup de treball 2:

* La protecció dels oceans, mars i zones costaneres, així com l'ús racional i el desenvolupament dels seus recursos.

* La protecció de la qualitat i l'abastament dels recursos d'aigua potable.

* La gestió ecològicament racional dels residus, incloses les deixalles perilloses i tòxiques, i la prevenció del tràfic internacional il·legal d'aquestes substàncies.

Grup de treball 3: (constituït en el PrepCom II)

* Analitzar i fer recomenacions de totes les qüestions legals i institucionals sobre medi ambient i desenvolupament, incloent també aquelles que sorgeixin dels altres dos grups de treball i la discussió de l'anomenada Carta de la Terra o Declaració de Rio.

En les sessions plenàries s'analitzaven els problemes intersectorials implícits en tots els temes tractats pels grups de treball.

PrepCom I: (Nairobi, del 7 al 31 d'agost de 1990)

PrepCom II: (Ginebra, del 18 de març al 5 d'abril de 1991)

PrepCom III: (Ginebra, del 12 al 30 d'agost de 1991)

PrepCom IV: (Nova York, del 9 de març al 4 d'abril de 1992)

Sis han estat els temes principals tractats a cada una de les sessions del PrepCom:

1. Convencions: Són totes aquelles convencions que, durant el procés preparatori de la Cimera, s'esperava que es firmessin per part dels representants de tots els Estats assistents a la Conferència; convencions sobre el canvi de clima, sobre la biodiversitat i la possible perspectiva d'elaborar una convenció global sobre els boscos.

2. Declaració de Rio (Carta de la Terra): Bàsicament és un document que declara els principis pels quals la gent s'hauria de guiar a l'hora de relacionar-se entre ella mateixa i en relació al medi ambient.

3. Agenda 21: Se suposa que és «el programa d'acció per a la implantació dels principals anunciats de la Declaració de Rio». En altres paraules: què hem de fer per traslladar-nos al segle XXI. Es una

declaració detallada de les accions, sobre la base del desenvolupament sostenible, que portaran a terme fins l'any 2.000 i durant el segle XXI els governs, les organitzacions de les Nacions Unides, així com sectors independents en tots els àmbits on l'activitat (principalment econòmica) humana tingui repercussions sobre el medi ambient.

Les claus per l'aplicació de l'Agenda 21:

4. Finançament de recursos: Qui finançarà les activitats que es volen portar a terme, especialment les que estan relacionades amb els països en vies de desenvolupament (PVD). Els PVD necessiten ajuda financera dels països rics per poder fer front als ajustaments econòmics que hauran de patir en adoptar els criteris medioambientals. Es calcula que més de 75.000 milions de dòlars (7,5 bilions de pessetes) seran necessaris per finançar els programes de protecció del medi ambient per aquest decenni. Alguns sectors volen crear un «fons verd» amb aportacions dels països desenvolupats. Aquests països defensen el paper del Banc Mundial com l'organisme responsable d'aquests projectes a través del Fons Global Ambiental (GEF). La qüestió del finançament és la més complexa a l'hora d'arribar a un consens entre tots els Estats.

5. Transferència de tecnologia: La CNUMAD creu que molts països necessitaran tenir accés a tecnologies que els permetin tenir cura del seu medi ambient per arribar a un desenvolupament sostenible.

6. Institucions: Els organitzadors de la Conferència esperen que es podran crear institucions que es dedicaran a qüestions sobre medi ambient i desenvolupament.

Reunions Regionals

S'han celebrat conferències regionals preparatòries (Amèrica Llatina i el Carib, Àsia i el Pacífic, Àfrica, l'Orient Mitjà) de la Cimera de la Terra, els resultats de les quals s'han integrat dins del procés preparatori.

Informes Nacionals

Són aquells informes dels governs sobre l'estat de les activitats pel desenvolupament sostenible del seu país. Cada Estat ha adoptat el seu propi precedent per a la preparació de l'informe nacional; per la redacció d'aquest, en molts casos, s'ha demanat la col·laboració de les Organitzacions No Governamentals.

Dades seleccionades d'aquests informes es van incorporar en els informes del Secretari General de la Conferència durant l'últim període de sessions del PrepCom.

La Conferència de Rio ha estat seguida per una Comissió «ad hoc» al sí de les Nacions Unides: «la Comissió del Desenvolupament Sostenible», encarregada d'apreciar la qualitat del treball realitzat a Rio i el rigor dels compromisos adoptats.

La participació dels 'grups independents', no governamentals:

La resolució dels problemes relacionats amb el medi ambient i el desenvolupament exigeix la participació de tots els sectors de la societat, tant els governamentals com els independents dels governs. Per aquest motiu la preparació de la CNUMAD ha estat des dels seus

inicis un dels processos intergovernamentals més participatius de tots els patrocinats per les Nacions Unides (NN.UU.). Fins a la data cap altre procés havia comptat amb una participació tan elevada: ONGS relacionades amb el medi ambient i el desenvolupament, organitzacions de dones i joves, associacions científiques i industrials, especialistes en dret, pobles indígenes i comunitats religioses, etc.

Aquesta participació ha desbordat les previsions inicials, havent estat més de 1500 les organitzacions acreditades. Aquest èxit, tan a nivell numèric com en la implicació en el procés de preparació i discussió, ha estat un dels signes propis de la CNUMAD, esdevenint un model a aplicar en properes conferències dins de l'àmbit de les NN.UU.

Diferents Organitzacions No Governamentals (ONGS) han treballat activament dins del procés de preparació de la CNUMAD, unes a nivell nacional difonent la transcendència de les qüestions ambientals, altres participant activament en el propi procés de preparació de la Cimera de la Terra. Al primer PrepCom celebrat a Nairobi l'agost de 1990, ja es va acordar acreditar a totes les ONGS que poguessin demostrar la seva «competència i relevància» en el desenvolupament dels objectius de la CNUMAD. Durant els diferents PrepCom les ONGS acreditades han pogut participar-hi de forma activa, tant oral com escrita, en el procés de discussió de les propostes de la Conferència.

Algunes ONGS han desenvolupat un paper clau en tot aquest procés en assumir un paper de coordinació que ha comportat una participació més gran de tots els sectors no governamentals. Entre aquestes mereixen destacar-se:

El Centre per al Nostre Futur Comú: Organització creada a l'any 1988 per fer un seguiment dels resultats de l'Informe Brundtland presentat per la Comissió Mundial per al Medi Ambient i el Desenvolupament, ha assumit un paper rellevant de centre d'informació en relació a la CNUMAD. Ha organitzat tota una sèrie de fóruns públics arreu del món anomenats ECO'92 i publica dos importants butlletins, el Brundtland Bulletin i Network 92.

El Comitè Internacional de Cooperació (IFC): Col·labora estretament amb el Centre per al Nostre Futur Comú i ha agrupat tot un seguit de persones representatives de diferents sectors socials per ajudar a les ONGS i als sectors independents a definir el seu paper davant la CNUMAD.

El Centre Internacional d'Enllaç pel Medi Ambient (ELCI): Creat al 1974 amb l'objectiu d'estrènyer les relacions entre les ONGS i el Programa de les Nacions Unides pel Medi Ambient (PNUMA), durant la preparació de la CNUMAD ha estimulat la participació de les ONGS en el procés de debat generat. Ha estat l'organitzador de la Conferència Mundial d'ONGS celebrada a París del 17 al 20 de desembre de 1991.

La celebració del Fòrum Global '92

La participació dels anomenats sectors independents a la CNUMAD s'ha pogut dur a terme assistint a la pròpia conferència oficial, així com participant a l'anomenat Fòrum Global '92. El Fòrum Brasiler d'ONGS i el Comitè Internacional de Cooperació (IFC) varen convocar a Rio de Janeiro, de forma paral·lela a la CNUMAD, tot un seguit d'actes simultanis organitzats pels diferents sectors, amb el nom Fòrum Global '92 (1-12 de juny).

L'objectiu del Fòrum Global '92 ha estat crear nous mecanismes de cooperació entre les ONGS i els altres moviments socials per tal d'actuar i oferir solucions en la recerca d'un futur més equitatiu, just i sostenible per al planeta.

D'entre les 250 reunions i 300 exhibicions que han aplegat a més de 10.000 participants al Fòrum Global '92, algunes destaquen per la seva transcendència. El Centre per al Nostre Futur Comú va convocar una trobada que amb el nom de Decisions per al Canvi - El Diàleg Intersectorial va elaborar una Agenda per al Diàleg Intersectorial per a la propera dècada.

Els pobles indígenes han tingut també l'oportunitat de discutir les implicacions de les qüestions ambientals i de desenvolupament en el seu futur a través de diverses propostes com les Veus de la Terra, el Comitè Intertribal i Indi'92. Cal destacar, entre altres convocatòries del Fòrum Global '92, la Cimera de la Terra Parlamentària, amb la participació de líders parlamentaris i espirituals, així com altres activitats realitzades per col·lectius de dones, de joves, etc.

Dins del Fòrum Global '92 ha tingut una especial incidència l'anomenat Fòrum Internacional de les ONGS. A partir dels resultats de conferències i reunions prèvies celebrades arreu del món, com la Conferència Mundial d'ONGS de París que elaborà el document Agenda Ya Wananchi (Fills de la Terra en swahili), i de la participació en els PrepCom, han estat elaborats tota una sèrie de documents amb propostes concretes per avançar cap a la consecució d'un desenvolupament compatible amb el medi ambient.

Conjuntament amb l'elaboració d'una Carta de la Terra alternativa, han estat signats diferents tractats en les àrees de major interès com són el deute extern, la diversitat biològica, els boscos tropicals, etc. Aquests tractats impliquen un compromís de les ONGS signatàries a treballar per assolir els objectius marcats, i serveixen també com a mesura per avaluar les fites aconseguides per la CNUMAD.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

La pèrdua de la diversitat genètica: convenció sobre la biodiversitat.

LA PÈRDUA DE LA DIVERSITAT GENÈTICA: convenció sobre la biodiversitat

De tot allò que l'home contemporani malgasta —aigua, combustibles fòssils, minerals, el sòl— el que potser és més valuós, o almenys més insubstituïble, és la diversitat genètica. En el curs de 3.500 milions d'anys, l'evolució ha desenvolupat sobre la terra una increïble diversitat de formes de vida, de les quals més d'un 90% han desaparegut per causes naturals i han estat substituïdes per altres en un procés de diversificació constant. Així s'ha arribat al vast conjunt de la vida actual amb gairebé dos milions d'espècies animals i vegetals identificades i entre cinc o deu milions —principalment d'invertebrats— encara per classificar.

L'extinció d'espècies causada per l'home, ja sigui directament o per destrucció dels seus hàbitats, s'ha accelerat de tal manera en els últims decennis, que si no aconseguim frenar aquest procés, d'aquí a alguns decennis ens trobarem amb un desastre ecològic sense precedents des de l'origen de la vida. Però l'erosió genètica no es limita a l'extinció de les espècies, sinó a la pèrdua de les races, varietats i poblacions dintre d'una mateixa espècie. En aquest sentit, la uniformització creixent dels recursos genètics vegetals dels principals conreus alimentaris representa un perill menys conegut pel gran públic però no pas menys greu que la pèrdua de les espècies silvestres.

Els recursos genètics vegetals —llavors, tuberculs i esqueixos— formen la primera anella de la cadena alimentària. Des dels inicis de l'agricultura, els pagesos han seleccionat, conservat, adaptat i utilitzat innumerables varietats de plantes que han contribuït a crear un ampli espectre de diversitat genètica que s'ha tramès de generació en generació. Gràcies a aquesta riquesa de recursos genètics, els sistemes de conreu han pogut adaptar-se a medis hostils, resistir les plagues i malalties, ajustar-se a les fluctuacions econòmiques o a les preferències dels consumidors. La diversitat genètica no és solament la pedra mestra de tot el millorament genètic, sinó també la pri-

mera matèria de les actuals biotecnologies de punta.

Una de les grans causes de la pèrdua de la diversitat genètica és la substitució de varietats tradicionals per varietats modernes d'alt rendiment potencial. A Europa, la producció de llavors va ser antigament la vocació d'una constel·lació d'empreses familiars que produïen materials adaptats a les condicions locals. Avui, les llavors comercials representen un mercat de 17.000 milions de dòlars, dominat per empreses multinacionals que tenen interessos paral·lels en productes farmacèutics i agroquímics i en el processament d'aliments. L'establiment de drets de propietat i de patents industrials sobre les varietats de cultius a favor dels qui les milloren ha consolidat la producció de llavors millorades. Avui es tendeix a restringir encara més el lliure accés al material genètic i a reforçar els drets monopolístics dels productors industrials.

Tot això ha portat una pèrdua de diversitat en el camp i que els agricultors i horticultors depenguin cada vegada més d'un subministre de llavors limitat i altament concentrat. Aquesta uniformitat genètica pot resultar desastrosa per a l'agricultura i la societat en general, quan les plagues i les malalties ataquen a les idèntiques defenses genètiques d'unes quantes varietats comercialitzades massivament. La uniformitat genètica crea uniformitat cultural. Quan les nostres plantes i arbres cultivats i els nostres animals domèstics perden la diversitat genètica, perdem opcions per al futur: opcions per a diversificar la producció d'aliments i els sistemes de conreu, per a trobar les resistències ecològiques a noves formes de malalties i de plagues, per a reforçar els agroecosistemes fràgils.

Des dels anys seixanta, les llavors de la «Revolució Verda» han substituït a ritme accelerat les races locals indígenes en els centres mundials de diversitat genètica: els camps conreats pels camperols d'Àsia, Amèrica Llatina i Àfrica. La majoria dels conreus importats a Europa, com el blat de moro, el tomà-

quet, les patates o el blat, van tenir el seu origen en aquestes regions i els productors de llavors del Nord depenen absolutament dels gens del Tercer Món per assegurar la continuïtat del millorament genètic de les plantes. L'erosió genètica en aquestes zones significa una amenaça directa per al futur de la producció d'aliments a Europa. Ja a principis dels anys setanta es va fer patent que era molt perillosa la uniformitat de l'agricultura industrialitzada, quan les collites van ser malmeses per les circumstàncies meteorològiques anormals i unes grans plagues.

La resposta a aquesta crisi va ser l'establiment urgent d'una xarxa mundial de bancs de gens. Aquests bancs són espais refrigerats per a assecat i emmagatzemar les llavors de determinades varietats. Però aquest sistema està subjecte a greus pèrdues de col·leccions a causa de canvis polítics, escassetat de diners, falles tècniques o negligència. Els parcs naturals poden ser un complement dels bancs de gens, però molt pocs vegades es creen per a conservar i utilitzar la diversitat genètica directament relacionada amb la producció agrària.

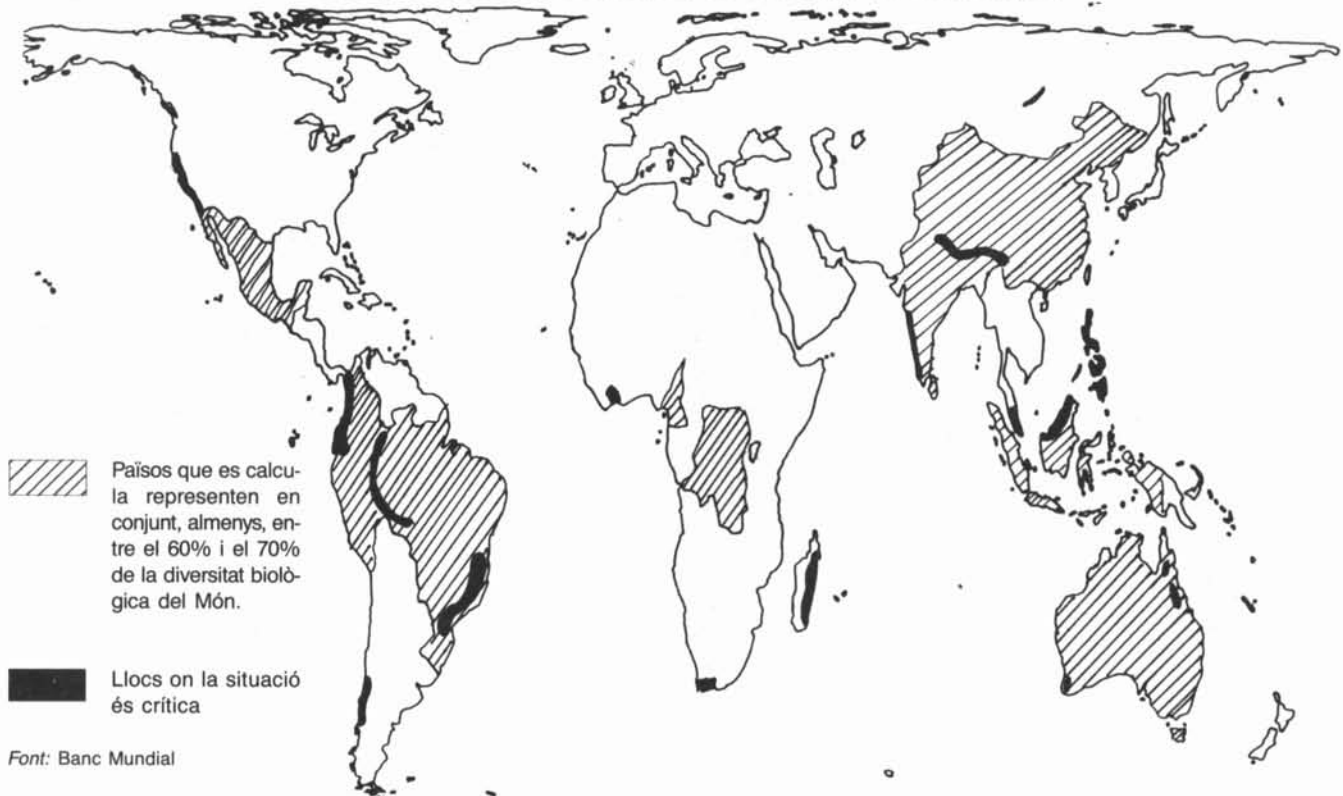
El problema més gran d'aquestes solucions es troba en el fet que la conservació es desconnecta de la producció, de la innovació i de l'ús. Un altre enfoc, al qual, però, es presta menys atenció, tracta d'integrar aquests elements. És el que estan fent associacions, agricultors, ONGs, horticultors i jardiniers a tot el món. Seria difícil exagerar la importància d'aquests esforços independents. Als Estats Units, el moviment popular «Seed Savers Exchange» està conservant més diversitat genètica de conreus importants, com les llenties, que els grans bancs de gens governamentals d'alta tecnologia. A Europa, moltes associacions proporcionen un mecanisme per a mantenir i intercanviar diversitats tradicionals: cereals antics, fruites, forratges, herbes i plantes medicinals. Aquestes xarxes voluntàries tracten de mantenir viva i en ús la riquesa de recursos locals que Europa té, en especial, quan aquests recursos deixen d'arribar als mercats.

Les principals limitacions d'aquesta contribució de grups locals per a la conservació de la diversitat genètica són: la manca de suport financer, polític i d'investigació, l'escassetat d'infraestructura i de canals d'informació, les discriminacions normatives contra la venda de llavors tradicionals produïdes en els camps i un clima legal i polític contrari que estimula la uniformi-

tzació i reforça els drets monopolístics sobre els recursos genètics. Com que la diversitat del sistema alimentari depèn de la diversitat en el subministrament de llavors, caldria prendre les mesures adients per a corregir la tendència vers una concentració més gran en la indústria i vers la simplificació de la nostra base alimentària. És necessari que els programes polítics tinguin ob-

jectius i línies d'acció sobre la conservació i promoció de la diversitat genètica en el sector agrari. El debat polític sobre la definició de les prioritats, els compromisos financers i les normes legals haurien de començar com més aviat millor, però l'impuls ha de venir principalment del nivell local, que és on es pot construir sobre experiències concretes.

Àrees prioritàries per l'adopció de mesures de conservació

Convenció sobre la «biodiversitat»

El 14 de juny de 1992, 154 països han signat, a la Conferència de Rio, la Convenció sobre la Biodiversitat. Les divergències tan acusades de la conferència preparatòria de Nairobi (especialment degut a les reticències dels països del Nord), s'han «superat» a Rio buidant el contingut original de la Convenció. No obstant, això no ha estat suficient per EUA, l'únic, entre els grans països desenvolupats, que ha refusat l'acord, estimant que el text no protegeix prou la propietat intel·lectual de les seves indústries biotecnològiques.

La voluntat d'arribar a un consens sobre el tema ha donat com a resultat un tractat molt general i poc comprometedor en el que es confereix a tots els Estats el dret sobirà a explotar els seus recursos segons la seva política ambiental. En ella s'oficialitza de fet, i per primer cop a escala planetària, l'apropiació per l'home dels recursos vivents.

Als països del Nord, els confirma el dret de patentar les plantes, els animals, els micro-organismes, o sigui tots els productes de la natura a excepció de l'home.

Als països del Sud, detentors de la major part d'aquests recursos biològics, els ofereix una mínima garantia per a que aquesta privatització no es faci en detriment seu. La Convenció els assegura que rebran de les firmes industrials una contrapartida financera (sota la forma de 'royalties' dels productes fabricats o genèticament modificats a partir de la seva matèria prima). També els proporciona en principi una major accessibilitat a les tecnologies necessàries per a la transformació dels seus recursos naturals, o pel «desenvolupament sostenible» del que depèn, a curt termini, la seva autonomia alimentària. A partir d'aquest text, s'han admès quatre principis essencials:

1. el lliure accés als productes sorgits de les biotecnologies,
2. el lliure accés als resultats de les investigacions que es portin a terme en aquest camp,
3. el lliure accés a les transferències i
4. el lliure accés a la cooperació tecnològica.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

La deforestació: declaració sobre els recursos forestals.

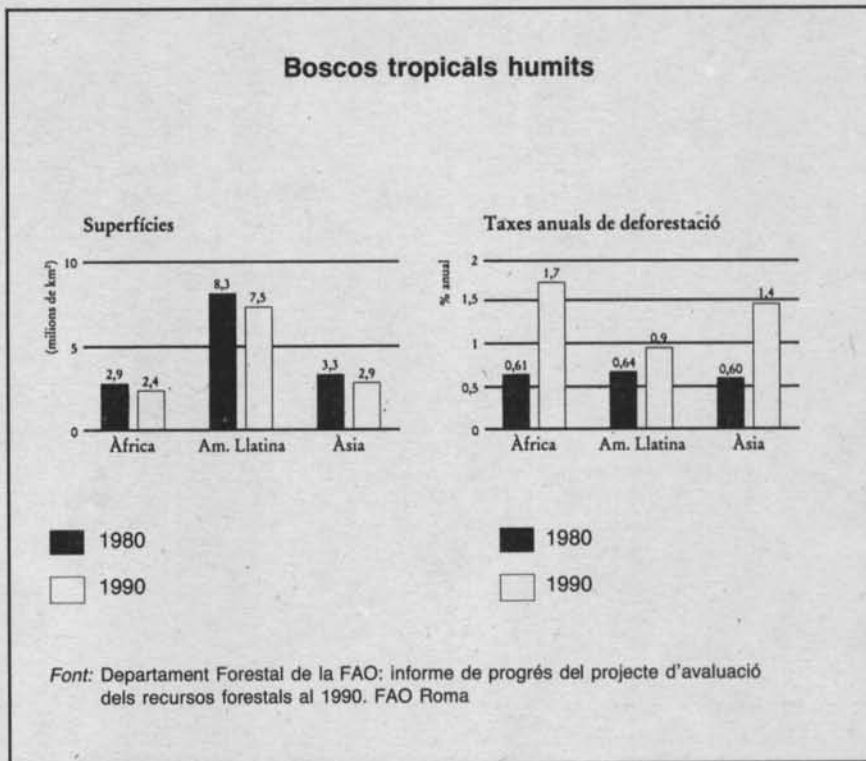
LA DEFORESTACIÓ: declaració sobre els recursos forestals

Des de fa segles se sap que cal conservar unes formacions forestals prou extenses i en bon estat per evitar greus perjudicis ecològics com són la degradació del sòl, el trastorn del règim de les aigües o l'avanç del desert. També, els últims anys, es van reconeixent més clarament els beneficis dels boscos en relació a dos problemes ambientals d'abast planetari: la reducció de la diversitat biològica i el canvi climàtic.

També cada vegada més es considera que l'extraordinari potencial de producció de béns, de llocs de treball i de serveis que tenen els boscos no es pot deslligar de la seva funció ecològica. Els dos aspectes són inseparables i s'han de complementar i reforçar mútuament per tal que el bosc i l'arbre continuïn contribuint a l'estabilitat de la biosfera, a l'economia de les nacions i a la subsistència de les comunitats rurals, sobretot de les més pobres. Com va dir Indira Gandhi: «la conservació del medi ambient no pot aconseguir-se en perjudici del desenvolupament, per als qui vivim en els països subdesenvolupats i lluitem amb els problemes seculars de la pobresa».

Les primeres dades realment atenedibles des del punt de vista científic sobre la reducció de la coberta forestal es van fer públiques el 1980. Això va ser possible perquè, a finals dels setanta, els progressos en matèria de percepció remota i de tractament informàtic de dades, així com la intensificació de la cooperació internacional, van permetre arribar de forma fiable i precisa a una avaluació dels boscos del món. La FAO, en col·laboració amb altres organismes de les Nacions Unides, va fer conèixer un gran nombre d'informacions sobre l'estat i l'evolució dels boscos tropicals i subtropicals, molt menys coneguts fins ara que els boscos mediterranis, temperats i boreals.

Segons aquesta avaluació, les formacions arbòries i arbustives tropicals, juntament amb les zones forestals en guaret, cobrien el 1980 al voltant de

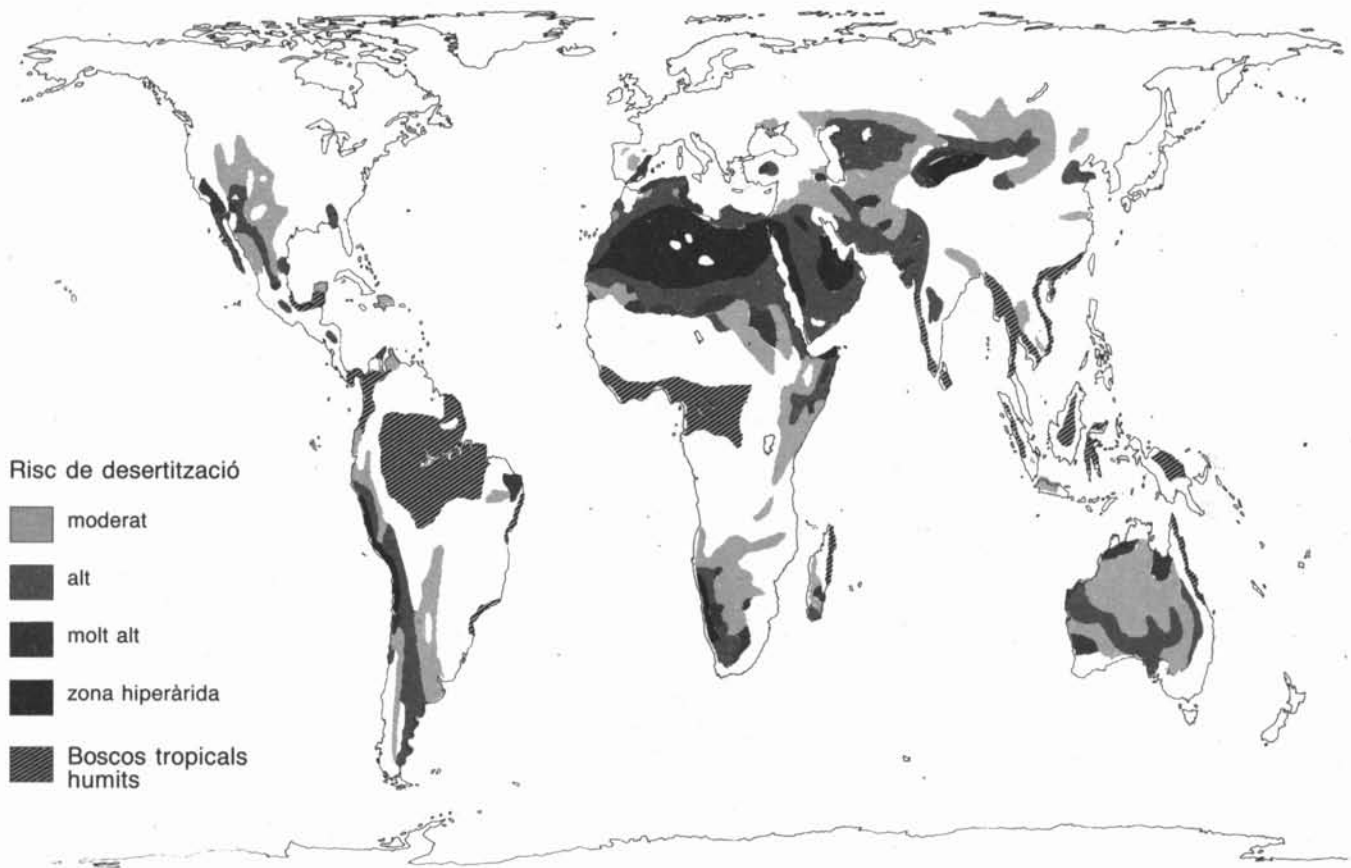

29,7 milions de km². Les taxes de deforestació es calculen en 0,52, 0,60 i 0,63 per cent a l'any per a les zones intertropicals d'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina respectivament. En valors absoluts, la taxa de deforestació anual per al conjunt de les tres regions tropicals es va estimar en 113.000 km², xifra que va provocar una gran alarma i va ser molt comentada. El 1990 els nous resultats dels estudis sobre la deforestació dels boscos tropicals presenta uns percentatges que en el conjunt doblen els del 1980. És possible que aquest nou increment es detecti, en part, perquè han millorat els mètodes de recollida i tractament de dades, però és també veritat que la deforestació tropical ha continuat amb un ritme més ràpid que fa deu anys.

Mentre els ecosistemes forestals del Tercer Món, que en la seva major part són boscos tropicals i subtropicals, presenten aquesta gran reducció, tenim que en els països industrialitzats, on

predominen els ecosistemes forestals mediterranis, temperats i boreals, la superfície boscana ha anat creixent moderadament en el període 1965-85. Això passa perquè, malgrat l'expansió urbana i les obres d'infraestructura, hi ha terres, abans de conreu, que ara són reforestades o invadides espontàniament pel bosc. Però la situació no és tan satisfactòria com sembla, perquè els perills que amenacen els boscos del món industrialitzat no es troben tant en la reducció de la seva extensió com en els atacs a la seva salut i vitalitat. Des de fa uns deu anys van començar a aparèixer en les zones forestals els efectes de les emissions del biòxid de sofre, de l'ozó i d'altres residus industrials. El 1989, un informe de la Comissió Econòmica de les Nacions Unides per a Europa calculava que al voltant de mig milió de km² dels boscos europeus estaven contaminats. A Nord-Amèrica, menys que a Europa, però la situació també és greu en alguns in-

Desertització i boscos tropicals

Mapa i gràfics realitzats en motiu de l'exposició «Viure en un Món divers i desigual», organitzada per l'Ajuntament de Barcelona, el COOB 92 i la Fundació CIDOB

drets. I la zona mediterrània, de moment menys afectada per la contaminació, es troba molt castigada per grans incendis.

La conclusió és que, encara que sigui per causes diverses, tota la terra sofreix un procés de deforestació i degradació dels boscos. No és exagerat

dir que els recursos forestals del planeta es troben amenaçats a escala mundial.

Per això, sembla que la regressió generalitzada dels boscos exigeix un salt qualitatiu que permeti donar un impuls a la seva conservació i al desenvolupament sostenible de manera proporcionada a la dimensió global del problema.

Aquest salt qualitatiu pot consistir en la creació d'un marc jurídic internacional, avui inexistent, que estableixi uns principis i un codi de conducta i que introdueixi elements d'obligatorietat i fórmules de finançament per a fomentar i encarrilar iniciatives i esforços a nivell local, nacional i internacional.

Declaració sobre els recursos forestals

La Conferència de Rio ha renunciat finalment a aprovar una convenció vinculant sobre la selva. El projecte s'ha transformat en la firma d'una declaració en la que la responsabilitat sobre el tema ha quedat compartida entre els països productors de fusta i els països consumidors.

El principal motiu del canvi ha estat l'oposició dels països del Sud, exportadors de productes forestals tropicals que no volen veure's limitats pels països del Nord. L'argument central esgrimit ha estat el de la sobirania nacional, però darrera s'amaga l'argument que si els països del Nord van utilitzar sense límit els seus recursos naturals en la seva evolució econòmica, per què els països del Sud no poden fer el mateix.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

L'efecte hivernacle: convenció sobre els canvis climàtics.

L'EFECTE HIVERNACLE: convenció sobre els canvis climàtics

L'efecte hivernacle és un escalfament de la terra produït per la presència de certs gasos en l'atmosfera. És un fenomen natural necessari per a la vida tal com la coneixem: els experts creuen que, sense l'efecte hivernacle, la temperatura mitjana de la Terra seria de 23°C sota zero.

El Grup Intergovernamental d'Experts sobre els Canvis Climàtics (IPCC), en la seva avaluació científica, va formular, l'agost de 1990, aquesta conclusió:

«Estem segurs que hi ha un efecte hivernacle natural que manté la terra més calenta que si no hi fos, i que les emissions produïdes per les activitats humanes estan incrementant significativament les concentracions atmosfèriques dels gasos causants de l'efecte hivernacle: el diòxid de carboni, el metà, els clorofluorcarburs (CFC's) i l'òxid nítrós. Aquests increments intensificaran l'efecte hivernacle tot produint un rescalfament addicional de la superfície de la terra. El principal gas hivernacle, el vapor de l'aigua, augmentarà com a conseqüència de l'escalfament global i contribuirà a intensificar-lo».

Aquest grau relativament alt de certesa científica ha estat un dels principals factors que ha mogut a les instàncies polítiques de tot el món a la recerca d'acords per a reduir les emissions del diòxid de carboni. Les polítiques energètiques són fonamentals per combatre l'escalfament global perquè es calcula que la producció i l'ús d'energia genera un 57% de les emis-

sions provocades per l'activitat humana. Es preveu que les emissions de diòxid de carboni d'origen energètic es multipliquin al voltant de 2,5 vegades per l'any 2025, si no s'emprenen polítiques d'ajustament d'abast mundial. Per l'any 2025, la deforestació i la producció de ciment poden afegir uns altres 2.800 milions de tones de carboni al total previst de 12.430 milions i també els altres gasos hivernacle augmentaran molt.

Tot plegat comportarà un augment probable de la temperatura de la Terra al voltant d'1°C per al 2025, encara que l'augment no sigui regular degut a la influència d'altres factors. Si continuen les tendències actuals, al segle vinent hi haurà una taxa d'augment de la temperatura al voltant de 0,3°C per dècada. Això suposa un augment superior al que s'ha donat durant els anteriors 10.000 anys.

Aquest canvi ràpid en el clima és probable que tingui unes conseqüències molt greus, com l'augment del nivell del mar, tempestes més freqüents, canvis en les precipitacions pluvials. També es veurà afectada l'agricultura i la distribució de les grans zones de boscos. Els ecosistemes naturals podran patir tensions ambientals massa ràpides per a la pròpia capacitat de reacció. L'impacte serà especialment greu sobre els assentaments humans en les àrees vulnerables situades en les illes i les costes, forçant desplaçaments significatius de població i desestabilitzant l'actual sistema polític mundial.

La situació descrita pot resultar sim-

plista, perquè encara no coneixem completament el cicle del carboni, és a dir, el seu intercanvi entre l'atmosfera i les principals reserves de la terra (flora, fauna, sòl i oceans), però l'amenaça és ja prou important per afrontar seriosament el problema i posar-se d'acord sobre les polítiques de reducció dels gasos hivernacle.

El factor dominant del canvi climàtic és la concentració dels gasos hivernacle en l'atmosfera per sota dels 36 km. d'altura amb uns efectes de permanència per a molts anys, de manera que es calcula que si les emissions es frenessin en els nivells actuals, les concentracions encara anirien augmentant fins al 2100.

Reduir la concentració dels gasos hivernacle suposa un esforç gegantí per part de tots els països del món. Així, per exemple, per aconseguir un objectiu ben raonable, com és la reducció en un 50% de les emissions de diòxid de carboni per l'any 2050, caldria arribar a una producció anual per càpita no superior a una tona. I això actualment només es dona a Àfrica, mentre que EUA en produeixen 22, la ex-URSS 14, Japó 8,7 i la Comunitat Europea prop de 8,5.

És a dir que, des del punt de vista científic, necessitem reduir la nostra producció de diòxid de carboni als nivells actuals d'Àfrica, i a la vegada proveir de l'energia suficient a la creixent població mundial i assegurar el creixement econòmic de la Humanitat.

Convenció sobre els canvis climàtics

En la conferència preparatòria de Nova York, el maig passat, i sota la pressió dels EUA amb la voluntat de protegir el seu consum de petroli, la Convenció ja s'havia vist reduïda a poca cosa. Per tant, no és d'estranyar que la convenció que s'ha adaptat sobre el clima, a la Conferència de Rio de Janeiro, estableixi en termes molt poc concrets el compromís moral de reduir les emissions de gasos que provoquen l'efecte hivernacle d'aquí a l'any 2000.

La convenció significa més una conscienciació del problema de l'efecte hivernacle que un esforç real per posar fi, o almenys un termini, a l'escalfament climàtic global. L'aspecte més destacat ha estat la proposició de Bush d'una nova conferència sobre el tema «abans del primer de gener de 1993», on es precisin les modalitats. És molt probable que l'ONU accepti l'organització d'aquesta conferència ja que forçosament seria més restringida que l'ambiciosa Cimera de la Terra i, per tant, potser més «efectiva».

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Cronologia internacional.

CRONOLOGIA INTERNACIONAL

ABRIL 1992

2.- Per reduir les crítiques dels seus adversaris conservadors, B. Eltsin releva de les seves funcions de ministre de finances a E. Gàidar, qui conserva el seu càrrec de vice-primer ministre.

3.- El president albanès, R. Alia, anuncia la seva dimissió després de la derrota del seu partit (ex-comunista) a les eleccions del 22 de març.

G. Bourboulis perd el seu portafoli de primer vice-primer ministre, continuant com a secretari d'Estat.

5.- Les eleccions legislatives celebrades a Itàlia suposen una forta crisi dels partits tradicionals. La Democrazia Cristiana, amb un 29,5% dels vots, pateix el fracàs més gran des de la seva creació.

5-6.- El president peruà, A. Fujimori, recolzat per l'Exèrcit, anuncia la dissolució del Parlament i la suspensió de les garanties constitucionals. El dia 6, el primer ministre, A. de los Héroes, presenta la dimissió del seu Govern; el cap d'Estat nomena un nou Gabinet presidit per Oscar de la Puente.

6.- S'inaugura el VI Congrés dels Diputats de Rússia.

L'escut portuguès entra oficialment al Sistema Monetari Europeu (SME).

6-7.- Els ministres d'Exteriors de la CE, reunits a Luxemburg, reconeixen la independència de Bòsnia-Hercegovina però, degut a l'oposició grega, aplacen la de Macedònia. El 7, els EUA reconeixen a Eslovènia, Croàcia i Bòsnia-Hercegovina.

Ucraïna anuncia la constitució de la seva pròpia flota sobre la base de la Flota del mar Negre. El 7, aquesta és posada «sota jurisdicció russa» per B. Eltsin, però les dues parts suspensen l'aplicació dels respectius decrets en espera de negociacions.

7.- Yasser Arafat surt il·lès d'un accident d'avió després de l'aterratge forçós del seu aparell al desert libi.

El Parlament Europeu aprova el Tractat d'Unió Europea, adoptat el dia 10 de desembre de 1991 a Maastricht (Holanda) pels caps d'Estat i de Govern de la CE.

8.- S'instaura l'estat d'emergència general a Bòsnia-Hercegovina.

9-13.- A les eleccions legislatives britàniques, els conservadors de J. Major obtenen, contra tot pronòstic, una neta victòria sobre els laboristes (41,85% dels vots front el 34,16%), conservant la majoria absoluta a la Cambra dels Comuns. El dia 11, Major presenta el seu nou Gabinet i, el 13, N. Kinnock dimiteix com a líder laborista.

10.- El secretari general de l'ONU, Butros Gali, anuncia un acord de principi entre el president afganès Najibullah i l'oposició per establir un «consell pretransitori» al país.

11-20.- Malgrat l'acord d'alto-el-foc firmat el dia 12, els combats causen una desena de morts cada dia a Bòsnia-Hercegovina, on les milícies sèrbies ataquen les forces croates i musulmanes, malgrat les pressions dels EUA sobre Sèrbia.

12.- Els rebels afganesos, islamistes dividits, posen les seves condicions per acceptar el pla anunciat per l'ONU.

13-15.- El dia 15, B. Eltsin rebutja la dimissió del Govern, presentada el 13. La crisi política acaba amb la victòria d'E. Gàidar, qui suavitzava el seu programa d'austeritat econòmica.

15.- El Consell d'Administració del FMI aprova les demandes d'adhesió de 14 de les 15 repúbliques de l'ex-URSS a l'organització.

16-18.- El règim comunista afganès perd el control de les principals capitals de província.

17.- El Congrés dels Diputats de Rússia adopta el nom de Federació Russa per a la república i inicia el procés de revisió de la Constitució.

19.- El general afganès Abdul R. Hatif, ex-vice-president de Najibullah, és nomenat president interí, essent succeït en el càrrec per S. Modjadeddi, dignitari religiós designat pels mujahidins, que arriba a Kabul el dia 28.

21.- El president de Perú, A. Fujimori, anuncia la seva intenció de sotmetre's a referèndum.

21-22.- Els serbis endureixen el seu setge de Sarajevo.

22.- L'Alt Comitè d'Estat d'Algèria estableix el Consell Consultiu Nacional, amb un paper d'assessor en absència del Parlament.

23.- Les comunitats bòsnia, musulmana i sèrbia de Bòsnia-Hercegovina signen un acord d'alto-el-foc.

24.- L'acord conclòs a Peshawar entre les faccions islamistes crea un «consell interí» de 51 membres perquè administri políticament i militar Afganistan durant dos mesos.

25.- El president italià, F. Cossiga, anuncia que dimiteix de les seves funcions sense esperar el final del seu mandat, a principis de juliol.

25-29.- Els partidaris del fonamentalista G. Hekmatyar s'enfronten amb els del moderat Massoud pel control de Kabul. Els combats acaben amb la victòria de Massoud, que entra a la capital el 29.

27.- Sèrbia i Montenegro proclamen la República Federal de Iugoslàvia, que és boicotejada per la comunitat internacional.

Els serveis públics alemanys van a la vaga, per primera vegada des de 1974. Els sindicats reclamen un increment salarial del 5,4% contra el 4,8% ofert per la patronal. El mateix dia, H.D. Genscher, ministre d'Exteriors, anuncia que dimitirà el 17 de maig. El 28, Klaus Kinkel es nomena per substituir-lo.

El Consell de Governadors del FMI aprova l'ingrés a l'organització de 14 de les 15 ex-repúbliques soviètiques. El mateix dia, 13 d'aquestes ingressen al Banc Mundial. El G-7, reunit a Washington, aprova un programa d'ajut a la CEI, que preveu una dotació de 24.000 milions de dòlars a Rússia.

Es reprèn la 5ª sessió de les negociacions israelo-àrabs a Washington.

29.- El Tribunal Suprem d'Alger confirma la dissolució del Front Islàmic de Salvació (FIS) ordenada el 4 de març per la cambra administrativa del Tribunal d'Alger.

L'absolució, pels 12 membres blancs

i asiàtics d'un jurat, de 4 policies blancs acusats de colpejar el març de 1991 a un automobilista negre, R. King, acusat d'excés de velocitat, provoca greus enfrontaments racials a Los Angeles. El batlle, T. Bradley, decreta l'estat d'emergència. El balanç es xifra en 47 morts i més de 2.000 ferits.

Una junta militar pren el poder a Sierra Leone. El 30, el president J. Momoh fuig a Guinea.

30-1/V.- Els enfrontaments racials de Los Angeles s'estenen a Atlanta, Las Vegas i San Francisco, on també s'instaura l'estat d'emergència.

MAIG 1992

2.- Reunits a Oporto (Portugal), els ministres d'Afers Exteriors de la Comunitat Europea (CE) i de l'Associació Europea de Lliure Comerç (AELC o EFTA) signen el tractat que crearà, un cop ratificat, l'Espai Econòmic Europeu (EEE).

En obtenir el vot dels 22 delegats republicans de la «primària» de Maine, G. Bush s'assegura la investidura com a candidat del seu partit a la convenció nacional.

El general algerià M. Belloucif, ex-cap d'Estat Major de l'Exèrcit i home de confiança de l'ex-president Benjedid, és inculpat de corrupció. Entre el 3 i el 6, els tribunals militars sol·liciten penes capitals contra militants islamistes.

2-3.- El president de Bòsnia, el musulmà A. Izetbegovic, és segrestat per l'exèrcit serbi, essent alliberat el 3 sota la pressió dels observadors de l'ONU.

5.- El balanç definitiu de les revoltes que van tenir lloc a Los Angeles (EUA) entre el 29 d'abril i el 3 de maig es xifra en 59 morts, 2.300 ferits i prop de 785 milions de dòlars en danys. S'aixeca l'estat d'emergència a la ciutat.

6.- Els membres del Govern «provisional» de Sierra Leone, format el dia 3 sota la direcció del capità V. Strasser, juren el càrrec. El balanç del cop d'Estat del dia 29 d'abril contra el president J. Momoh s'eleva a 40 morts.

El primer ministre libanès, O. Karamé, davant les manifestacions populars contra la seva política econòmica, anuncia la dimissió del seu Govern. El dia 16, l'ex-primer ministre R. Solh forma un nou gabinet que obté el recolzament del Parlament el dia 29.

Representants serbis i croats reunits

a Graz (Austria) acorden un repartiment ètnic de Bòsnia.

7.- El president rus, B. Eltsin, crea un Exèrcit rus del qual és nomenat comandant.

Rússia presenta la seva demanda d'adhesió al Consell d'Europa.

Per acabar el conflicte que enfronta russòfons i moldaus, el balanç del qual s'eleva a més de 120 morts des del primer de març, un acord signat a Bendery preveu el desplegament d'observadors de 4 països (Moldàvia, Ucraïna, Rússia i Romania) i el retorn dels diputats russòfons al Parlament moldau.

8.- El president armeni, L. Ter-Petrossian, i el president interí azeri, I. Mamedov, signen un acord de pau.

Les vagues del sector públic alemany iniciades el 27 d'abril acaben amb un compromís salarial.

El ministre iugoslau de Defensa, general B. Adzic, dimiteix, essent reemplaçat pel seu adjunt, el general Z. Panic.

10.- Les repúbliques ex-soviètiques d'Àsia Central es reuneixen a Achkhabad, amb presència d'Iran, Turquia i Pakistan.

10-11.- A la sortida més llarga de la història espacial, la tripulació de la nau americana Endeavour recupera el satèl·lit de telecomunicacions Intelsat-6.

11.- Els Dotze criden a consultes llurs ambaixadors a Belgrad, essent seguits pels EUA, el 12.

13.- Se signa un acord d'alto el foc a Osetia del Sud. No obstant, el 20, 36 dones i infants són morts en un atac contra un convoi de refugiats osetis pels milicians georgians.

El secretari general de l'ONU, Boutros Ghali, expressa en un informe els seus dubtes sobre el futur dels cascos blaus a Croàcia. El Consell de Seguretat rebutja aquesta anàlisi i adopta, el 15, la resolució 752 exigint la fi dels combats a Bòsnia-Hercegovina i la retirada de les tropes ex-iugoslaves i croates.

14-16.- L'ex-president azeri A. Mutaibov, expulsat del poder el passat 6 de març, és reposat al cap del país pel Parlament i declara l'estat d'emergència. El 16, és destituït per l'oposició nacionalista, que anul·la l'estat d'emergència i crea un Govern de coalició.

15.- La cinquena cimera de la Comunitat d'Estats Independents (CEI)

s'obre a Tachkent (Uzbekistan), amb l'absència de diversos caps d'Estat. Sis Estats de la CEI signen un pacte de seguretat col·lectiva.

16.- Una enquesta realitzada per Time i la CNN dona al milionari texà Ross Perot, candidat independent a la Presidència dels EUA des del 11 de maig, el primer lloc a les intencions de vot amb el 33%, seguit per G. Bush amb el 28% i B. Clinton amb el 24%.

17.- Els electors suïssos aproven per referèndum l'adhesió del país al Fons Monetari Internacional (FMI) i al Banc Mundial (BM).

17-24.- Del 17 al 19, manifestacions contra la nominació del primer ministre tailandès, el general S. Krapayoon, no elegit pel poble, deriven en violents enfrontaments. El 18 es proclama l'estat d'emergència. El 21, la intervenció del rei Bhumibol calma la tensió. El 24, el general Krapayoon dimiteix.

21-22.- En ocasió de la 59ena cimera franco-alemanya, F. Mitterrand i H. Kohl anuncien la creació d'un cos d'Exèrcit franco-alemany de 35.000 a 45.000 homes, que serà operatiu a partir de 1995 i, segons la declaració conjunta, «contribuirà al reforçament de l'Aliança Atlàntica».

22.- Bòsnia, Croàcia i Eslovènia són admeses com a membres de l'ONU.

23.- El jutge anti-màfia G. Falcone és assassinat a Palermo, en un rerafons de crisi política.

El ministre de la Ciutat francès, B. Tapie, presenta la seva dimissió a P. Béréguvov.

24.- El candidat del Partit Populista Conservador austríac (OeVP), Thomas Klestil, és elegit president de la República a la segona volta de l'escrutini, amb un 57% dels vots.

24-28.- Israel intensifica les seves incursions al Sud del Líban contra les posicions de Hezbollah, i la violència creix als territoris ocupats. Després de l'assassinat d'una jove israeliana a Gasa, el 24, els 750.000 palestins de Gasa són arrestats al seu territori.

25.- La treva acordada el dia 6 entre les diferents faccions afganeses condueix a la signatura d'un acord de pau de 7 punts entre els dos homes forts i ribals, G. Hekmatyar, cap del Hezb-i-Islami, i A. Massoud, ministre de Defensa.

25-29.- Oscar L. Scalfaro, demòcrata-cristià, és elegit president de la República d'Itàlia pels grans electors a la sisena volta d'un escrutini que va començar el dia 13. El 29, el govern italià reforça la legislació anti-màfia.

26.- Suïssa presenta la seva demanda d'adhesió a la CE.

El Tribunal Constitucional rus anuncia que el Partit Comunista soviètic (PCUS) serà jutjat a partir del 7 de juliol per violació de l'ordre constitucional.

28.- El balanç de dos mesos de guerra a Bòsnia s'eleva a més de 5.000 morts i desapareguts i prop de 20.000 ferits, mentre que un milió i mig de persones han estat condemnades a l'èxode.

30.- El Consell de Seguretat de l'ONU adopta la resolució 757, que imposa un triple embargament comercial, petrolier i aeri contra Sèrbia i Montenegro, aplicat des del dia següent.

31.- Les eleccions legislatives a la «nova Iugoslàvia» són boicotejades per l'oposició.

JUNY 1992

1.- El president peruà, A. Fujimori, anuncia eleccions per al proper 18 d'octubre per formar el nou govern, encarregat de reformar la Constitució. El nou Parlament serà unicameral i tindrà 80 escons.

El president de Sud-Africà, F. de Klerk, inicia una visita a Rússia que representa la posada en marxa d'unes relacions fluïdes entre els dos màxims productors d'or, diamants i platí.

2.- T. Obiang, president de Guinea Equatorial, decreta, a petició d'Adolfo Suárez, l'alliberament de 5 opositors, entre ells el líder del Partit Convergència per a la Democràcia Social, P. Micó. Una majoria d'electors danesos (50,7%) vota «no» a la ratificació del Tractat de Maastricht sobre la Unió Europea.

3-14.- La Cimera de la Terra, que reuneix els delegats de 178 països convocats per l'ONU per a establir un nou ordre econòmic i social que respecti el medi ambient, té lloc a Rio de Janeiro (Brasil).

4.- El president polac, L. Walesa, aconsegueix que el Parlament destitueixi «de forma immediata» el primer ministre, J. Olszewski, després que el Ministeri de l'Interior fés pública la llista dels suposats ex-agents de la poli-

cia política comunista. El 5, és substituït pel líder del Partit Camperol Polac, W. Pawlak.

L'Organització d'Estats Americans (OEA) rebutja la designació de Marc Bazin com a primer ministre d'Haití, considerant que constitueix una «continuació del cop d'estat». El dia 19, Bazin és investit en el càrrec.

5-10.- Els guanyadors de les eleccions txecoslovaques del dia 5, el líder de la dreta txeca, V. Klaus, i el líder nacionalista de l'esquerra eslovaca, V. Meciar, acorden iniciar un procés que acabarà el 30 de setembre amb la divisió del país en dos Estats independents.

9.- Set-centes persones són detingudes a Itàlia en entrar en vigor un decret que reorganitza la legislació anti-màfia.

10.- Els Comitès Revolucionaris libis, que concentren els sectors més intransigents del país, inicien una operació tendent a frenar les veleïtats aperturistes i panarabistes de Gaddafi.

El president rus, B. Eltsin, acusa els EUA d'intentar obtenir avantatges unilaterals a les converses sobre la reducció d'armes estratègiques, poc després del fracàs a Washington d'un intent d'acord bilateral.

11.- Una protesta anti-nord-americana frustra la visita de G. Bush a Panamà.

14.- Els 137 diputats socialistes japonesos renuncien en massa a llur escó abans de la votació del projecte de llei que autoritza l'enviament de tropes a l'estranger en missions de pau auspiciades per l'ONU, i que és aprovat per 329 vots contra 17.

16.- La guerrilla i el Govern salvadorencs signen un nou acord que desbloqueja el procés de pau al país, ampliant el plaç per a la desmobilització dels combatents i l'entrada en vigor de les reformes polítiques.

17.- 39 persones moren en una matança efectuada a Sud-Africa per seguidors del partit zulú Inkhata. L'ANC atribueix la responsabilitat dels fets al Govern de Klerk.

El ministre de l'Interior tailandès, P. Sarasin anuncia la convocatòria d'eleccions parlamentàries a finals d'agost.

19.- El 69% dels electors irlandesos recolza la ratificació del Tractat de Maastricht.

22.- El general Fidel Ramos és pro-

clamat president de Filipines pel seu triomf a les eleccions del passat 11 de maig (23,5% dels vots), enmig d'acusacions de frau electoral per part dels seus oponents.

23.- Els presidents rus i ucraïnà, B. Eltsin i L. Kravchuk, arriben a un acord per sentar les bases del repartiment de la flota del mar Negre, constituint-se també com a guardians de la pau al conjunt de la CEI.

El Parlament libi aprova l'entrega a la Lliga Arab dels dos acusats per l'atemptat de 1988 contra un avió de la Pan Am a Lockerbie, amb la intenció de tancar la crisi iniciada per l'ONU en decretar l'embargament aeri i militar del país.

L'Assemblea Nacional i el Senat francesos aproben en sessió conjunta la reforma constitucional prèvia a la ratificació del Tractat de Maastricht, amb el recolzament de més de 3/5 dels parlamentaris.

23.- Els laboristes d'I. Rabin obtenen una ajustada victòria a les eleccions celebrades a Israel.

25.- Els líders d'onze països de la regió del mar Negre signen a Estambul un acord de cooperació econòmica amb l'objectiu d'afrontar conjuntament els conflictes de la zona.

28.- Les forces sèrbies que assetgen Sarajevo entreguen l'aeroport a les forces de protecció de l'ONU, després de la visita sorpresa del president francès, F. Mitterrand, en un moviment de pressió.

Unes 70.000 persones es manifesten a Belgrad exigint la dimissió del president serbi, S. Milosevic.

El primer ministre socialista italià, G. Amato, aconsegueix formar un Govern quadripartit, que haurà de ser aprovat pel Parlament el dia 30.

El president afganès, S. Moyadedi, entrega el poder a un Consell de Direcció Col·lectiu que representa els principals moviments dels mujahidins, i que haurà d'organitzar eleccions en un plaç de 4 mesos.

29.- El president algerià, M. Budiaf, és assassinat a Anaba mentre pronunciava un discurs.

El president de Senegal, A. Diuf, és elegit president de la Organització per a la Unitat Africana (OUA).

30.- El Govern rus aprova l'aplicació del programa de privatització més gran que s'ha plantejat mai al país, pel qual tota la petita empresa i quasi el 50% de la mitjana i gran empresa es trobaran en mans privades a finals de 1995.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Declaracion de Rio sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo.

**NACIONES
UNIDAS**

**Conferencia de las Naciones Unidas
sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo**

Declaración de Río sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo

Preámbulo

La Conferencia de las Naciones Unidas sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo, Habiéndose reunido en Río de Janeiro del 3 al 14 de junio de 1992,

Reafirmando la Declaración de la Conferencia de las Naciones Unidas sobre el Medio Humano, aprobada en Estocolmo el 16 de junio de 1972, y tratando de basarse en ella,

Con el objetivo de establecer una alianza mundial nueva y equitativa mediante la creación de nuevos niveles de cooperación entre los Estados, los sectores claves de las sociedades y las personas,

Procurando alcanzar acuerdos internacionales en los que se respeten los intereses de todos y se proteja la integridad del sistema ambiental y de desarrollo mundial,

Reconociendo la naturaleza integral e interdependiente de la Tierra, nuestro hogar,

Proclama que:

Principio 1

Los seres humanos constituyen el centro de las preocupaciones relacionadas con el desarrollo sostenible. Tienen derecho a una vida saludable y productiva en armonía con la naturaleza.

Principio 2

De conformidad con la Carta de las Naciones Unidas y los principios del derecho internacional, los Estados tienen el derecho soberano de aprovechar sus propios recursos según sus propias políticas ambientales y de desarrollo, y la responsabilidad de velar para que las actividades realizadas dentro de su jurisdicción o bajo su control no causen daños al medio ambiente de otros Estados o de zonas que estén fuera de los límites de la jurisdicción nacional.

Principio 3

El derecho al desarrollo debe ejercerse en forma tal que responda equitativamente a las necesidades de desarrollo y ambientales de las generaciones presentes y futuras.

Principio 4

A fin de alcanzar el desarrollo sostenible, la protección del medio ambiente deberá constituir parte integrante del proceso de desarrollo y no podrá considerarse en forma aislada.

Principio 5

Todos los Estados y todas las personas deberán cooperar en la tarea esencial de erradicar la pobreza como requisito indispensable del desarrollo sostenible, a fin de reducir las dis-

paridades en los niveles de vida y responder mejor a las necesidades de la mayoría de los pueblos del mundo.

Principio 6

La situación y las necesidades especiales de los países en desarrollo, en particular los países menos adelantados y los más vulnerables desde el punto de vista ambiental, deberán recibir prioridad especial. En las medidas internacionales que se adopten con respecto al medio ambiente y al desarrollo también se deberían tener en cuenta los intereses y las necesidades de todos los países.

Principio 7

Los Estados deberán cooperar con espíritu de solidaridad mundial para conservar, proteger y restablecer la salud y la integridad del ecosistema de la Tierra. En vista de que han contribuido en distinta medida a la degradación del medio ambiente mundial, los Estados tienen responsabilidades comunes pero diferenciadas. Los países desarrollados reconocen la responsabilidad que les cabe en la búsqueda internacional del desarrollo sostenible, en vista de las presiones que sus sociedades ejercen en el medio ambiente mundial y de las tecnologías y los recursos financieros de que disponen.

Principio 8

Para alcanzar el desarrollo sostenible y una mejor calidad de vida para todas las personas, los Estados deberían reducir y eliminar los sistemas de producción y consumo insostenibles y fomentar políticas demográficas apropiadas.

Principio 9

Los Estados deberían cooperar para reforzar la creación de capacidades endógenas para lograr un desarrollo sostenible, aumentando el saber científico mediante el intercambio de conocimientos científicos y tecnológicos, e intensificando el desarrollo, la adaptación, la difusión y la transferencia de tecnologías, entre éstas, tecnologías nuevas e innovadoras.

Principio 10

El mejor modo de tratar las cuestiones ambientales es con la participación de todos los ciudadanos interesados, en el nivel que corresponda. En el plano nacional, toda persona deberá tener acceso adecuado a la información sobre el medio ambiente de que dispongan las autoridades públicas, incluida la información sobre los materiales y las actividades que ofrecen peligro en sus comunidades, así como la oportunidad de participar en los procesos de adopción de decisiones. Los Estados deberán facilitar y fomentar la sensibilización y la participación del público poniendo la información a disposición de todos. Deberá proporcionarse acceso efectivo a los procedimientos judiciales y administrativos, entre éstos el resarcimiento de daños y los recursos pertinentes.

Principio 11

Los Estados deberán promulgar leyes eficaces sobre el medio ambiente. Las normas ambientales, y los objetivos y prioridades en materia de ordenación del medio ambiente, deberían reflejar el contexto ambiental y de desarrollo al que se aplican. Las normas aplicadas por algunos países pueden resultar inadecuadas y representar un costo social y económico injustificado para otros países, en particular los países en desarrollo.

Principio 12

Los Estados deberían cooperar para promover un sistema económico internacional favorable y abierto que llevara al crecimiento económico y al desarrollo sostenible de todos los países, a fin de abordar en mejor forma los problemas de la degradación ambiental. Las medidas de política comercial para fines ambientales no deberían constituir un medio de discriminación arbitraria o injustificable ni una restricción velada del comercio internacional. Se debería evitar tomar medidas unilaterales para solucionar los problemas ambientales que se producen fuera de la jurisdicción del país importador. Las medidas destinadas a tratar los problemas ambientales transfronterizos o mundiales deberían, en la medida de lo posible, basarse en un consenso internacional.

Principio 13

Los Estados deberán desarrollar la legislación nacional relativa a la responsabilidad y la indemnización respecto de las víctimas de la contaminación y otros daños ambientales. Los Estados deberán cooperar asimismo de manera expedita y más decidida en la elaboración de nuevas leyes internacionales sobre responsabilidad e indemnización por los efectos adversos de los daños ambientales causados por las actividades realizadas dentro de su jurisdicción, o bajo su control, en zonas situadas fuera de su jurisdicción.

Principio 14

Los Estados deberían cooperar efectivamente para desalentar o evitar la reubicación y la transferencia a otros Estados de cualesquiera actividades y sustancias que causen degradación ambiental grave o se consideren nocivas para la salud humana.

Principio 15

Con el fin de proteger el medio ambiente, los Estados deberán aplicar ampliamente el criterio de precaución conforme a sus capacidades. Cuando haya peligro de daño grave o irreversible, la falta de certeza científica absoluta no deberá utilizarse como razón para postergar la adopción de medidas eficaces en función de los costos para impedir la degradación del medio ambiente.

Principio 16

Las autoridades nacionales deberían procurar fomentar la internalización de los costos ambientales y el uso de instrumentos económicos, teniendo en cuenta el criterio de que el que contamina debería, en principio, cargar con los costos de la contaminación, teniendo debidamente en cuenta el interés público y sin distorsionar el comercio ni las inversiones internacionales.

Principio 17

Deberá emprenderse una evaluación del impacto ambiental, en calidad de instrumento nacional, respecto de cualquier actividad propuesta que probablemente haya de producir un im-

pacto negativo considerable en el medio ambiente y que esté sujeta a la decisión de una autoridad nacional competente.

Principio 18

Los Estados deberán notificar inmediatamente a otros Estados de los desastres naturales u otras situaciones de emergencia que puedan producir efectos nocivos en el medio ambiente de esos Estados. La comunidad internacional deberá hacer todo lo posible por ayudar a los Estados que resulten afectados.

Principio 19

Los Estados deberán proporcionar la información pertinente, y notificar previamente y en forma oportuna a los Estados que puedan verse afectados por actividades que puedan tener considerables efectos ambientales nocivos transfronterizos, y deberán celebrar consultas con esos Estados en una fecha temprana y de buena fe.

Principio 20

Las mujeres desempeñan un papel fundamental en la ordenación del medio ambiente y en el desarrollo. Es, por tanto, imprescindible contar con su plena participación para lograr el desarrollo sostenible.

Principio 21

Debería movilizarse la creatividad, los ideales y el valor de los jóvenes del mundo para forjar una alianza mundial orientada a lograr el desarrollo sostenible y asegurar un mejor futuro para todos.

Principio 22

Los pueblos indígenas y sus comunidades, así como otras comunidades locales, desempeñan un papel fundamental en la ordenación del medio ambiente y en el desarrollo debido a sus conocimientos y prácticas tradicionales. Los Estados deberían reconocer y prestar el apoyo debido a su identidad, cultura e intereses y velar para que participaran efectivamente en el logro del desarrollo sostenible.

Principio 23

Deben protegerse el medio ambiente y los recursos naturales de los pueblos sometidos a opresión, dominación y ocupación.

Principio 24

La guerra es, por definición, enemiga del desarrollo sostenible. En consecuencia, los Estados deberán respetar el derecho internacional proporcionando protección al medio ambiente en épocas de conflicto armado, y cooperar para su ulterior mejoramiento, según sea necesario.

Principio 25

La paz, el desarrollo y la protección del medio ambiente son interdependientes e inseparables.

Principio 26

Los Estados deberán resolver todas sus controversias sobre el medio ambiente por medios pacíficos y con arreglo a la Carta de Naciones Unidas.

Principio 27

Los Estados y los pueblos deberán cooperar de buena fe y con espíritu de solidaridad en la aplicación de los principios consagrados en esta Declaración y en el ulterior desarrollo del Derecho Internacional en la esfera del desarrollo sostenible.

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

L'agenda 21.

L'AGENDA 21

L'Agenda 21 afronta els punyents problemes actuals i té l'objectiu de preparar el món per als reptes del proper segle. Reflexa un consens global sobre la cooperació al desenvolupament i el medi ambient. La seva execució és en primer lloc, i sobretot, responsabilitat dels Governos. Les estratègies, plans, polítiques i processos nacionals són essencials per aconseguir-ho. La cooperació internacional hauria de donar suport i complementar els esforços nacionals. En aquest context, el sistema de Nacions Unides ha de jugar un pa-

per clau. També s'espera que altres organitzacions internacionals, regionals i sub-regionals contribueixin a aquest intent. Així mateix, també s'hauria d'impulsar una àmplia participació pública i el compromís actiu de les organitzacions no-governamentals.

Els temes que constitueixen el programa de l'Agenda 21 es descriuen en termes de bases per a l'acció, objectius, activitats i mitjans per posar-la en pràctica. L'Agenda 21 és un programa dinàmic, que desenvoluparan els diversos actors en funció de les diverses si-

tuacions, capacitats i prioritats de països i regions. Amb el temps podria evolucionar segons necessitats i circumstàncies canviants. Aquest procés marca l'inici d'una nova associació global per al desenvolupament sostenible.

L'Agenda 21 consta de la Secció I, titulada «Les dimensions social i econòmica», la Secció II «Conservació i gestió dels recursos per al desenvolupament», la Secció III «Reforçament del paper dels principals grups» i la Secció IV, «Mitjans d'execució».

L'Agenda 21 i la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament:

Per garantir el desenvolupament sostenible dins del Tercer Món, la Conferència havia establert un programa d'acció pel proper decenni -l'Agenda 21- amb compromisos financers clars. S'oferia una àmplia gamma d'accions prioritàries (per exemple: aigua potable, sanejament, gestió de residus...) per a millorar les condicions de vida dels països en vies de desenvolupament i, alhora, preservar el medi i els recursos naturals. El programa va ser proposat als països rics que podien escollir el seu àmbit d'intervenció i responsabilitzar-se del seu finançament. La qüestió del finançament és precisament la que ha portat més decepcions. La majoria d'Estats donants han preferit anunciar aportacions al desenvolupament que comprometre's a operacions puntuals poc gratificants (conducció d'aigua, el tractament de residus) o projectes de cooperació internacional ambigus. Les declaracions sobre les aportacions econòmiques han estat de tipus general (en ocasions per dedicar a programes específics a favor del medi ambient), o bé anuncis de contribucions a institucions internacionals com el Banc Mundial o al nou Fons pel Medi Ambient Mundial (sobretot els països europeus), o bé a cooperacions d'àmbit bilateral (especialment EUA i Japó).

En definitiva, tot i sumant els 5 milions de dòlars oferts per l'Agència d'Ajut al Desenvolupament del Banc Mundial, encara s'està lluny dels 125 milions de dòlars considerats necessaris des d'aquest any per les Nacions Unides en els seus esforços a favor del medi ambient. Tampoc s'ha arribat a cap compromís col·lectiu respecte al % del PNB que s'ha de destinar per ajut al desenvolupament (proposta de dedicar el 0,7% del PNB davant del 0,35% actual).

DCIDOB 41.

MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT: nova dimensió de les Relacions Internacionals.

Nord i Sud: El procés de negociació i les qüestions de fons en relació al medi ambient.

NORD I SUD: El procés de negociació i les qüestions de fons en relació al medi ambient

El procés de negociació per preparar la Conferència de les Nacions Unides sobre el Medi Ambient i Desenvolupament (CNUMAD) ha estat un dels més complexos a nivell internacional de les últimes dècades. La complexitat vé del fet que no es planteja solament la resolució d'una problemàtica ambiental concreta o l'establiment d'un nou model de desenvolupament per al Sud, sinó que es qüestiona precisament, en el fons d'aquesta Conferència, el mateix model econòmic del Nord.

En la preparació i en el desenrotllament de la mateixa Conferència s'ha posat en evidència el lligam existent entre la crisi del medi ambient i la davallada socio-econòmica dels països del Sud, com a doble resultat d'un ordre econòmic sense equitat, a causa dels insostenibles sistemes de producció i de consum del Nord i dels inapropiats models de desenvolupament del Sud.

En termes financers, els països del Sud perden uns 60.000 milions de dòlars cada any, pel preu tan baix de les seves exportacions i així mateix, arriba a uns 40.000 milions la transferència econòmica per causa del seu deute extern. El resultat és una pressió creixent sobre els recursos naturals i un estat permanent de dificultats econòmiques. Encara hi hem d'afegir l'adopció de mesures molt fortes d'ajustament estructural que impulsen les mateixes institucions financeres internacionals i que provoquen una davallada molt important de la despesa pública.

És, doncs, ben clar el lligam entre la pobresa, el deute extern, i la baixa dels preus de l'exportació, com també que la pobresa acaba sent un dels principals motius de la degradació ambiental dels països del Sud i que la seva eradicació és un requisit bàsic per assolir un model de desenvolupament sostenible.

La problemàtica ambiental no té solució si queda centrada solament en la necessitat de cercar un nou model de desenvolupament per al Sud, perquè cal també canviar el model econòmic del Nord. Ningú, en els països del Nord, pot ser tan ingenu per creure que tot podrà

continuar igual en els nostres països, mentre que els països del Sud s'hauran d'estrènyer el cinturó dos forats més, un per superar el deute extern i l'altre per afrontar els problemes ecològics.

En la preparació de la Conferència, el representant del Grup dels 77 països pobres (G77) va deixar ben clar que no estaven disposats a negociar la sobirania sobre els seus recursos naturals, sinó que desitjaven forjar una autèntica col·laboració per a salvar el planeta de la degradació ambiental. I advertia que aquells que volen negociar el lliure accés als recursos dels països pobres, cal que reexaminin la seva posició.

Aquesta divergent presa de posició davant de la Conferència no és nova, perquè la mateixa resolució de l'Assemblea de les Nacions Unides per la qual es va convocar la Conferència, ja va ser una solució de compromís entre dues propostes ben diferenciades: la del G77 que accentuava les qüestions del desenvolupament i la dels països occidentals que propugnava una conferència únicament sobre el medi ambient. En efecte, després de l'informe Brundtland, els països occidentals van fer la proposta d'una conferència mundial sobre el medi ambient que, des del començament, va topar amb un ben marcat escepticisme per part dels països del Sud a qui preocupa més la seva situació econòmica molt precària i veuen en les qüestions ambientals un frè al seu desenvolupament i una forma nova de condicionar l'ajuda internacional que poden rebre.

El mateix enfrontament es repeteix en els altres processos negociadors que estan en curs en el moment de la preparació i de la celebració de la Conferència de Rio de Janeiro. A la «Ronda Uruguai» sobre el comerç internacional, els països del Nord no estan disposats a fer cap concessió cap als països del Sud i també van erosionant el poder de l'UNCTAD (Comissió de les NN.UU pel Comerç i el Desenvolupament), sovint orientada a salvaguardar els interessos del Sud, tot limitant les seves funcions a simples declaracions buides de contingut.

Per això es comprèn l'interès dels països pobres, i de les ONGD que els recolzen amb una activa participació, perquè la Conferència de Rio s'obri a un context molt més ampli amb temes com el deute extern, el comerç, l'energia, etc., i amb el qüestionament de la gestió de les institucions econòmiques multilaterals, fins i tot, del Banc Mundial i del Fons Monetari Internacional.

La qüestió financera, tan en la preparació com en la celebració de la Conferència, ha ocupat un lloc primordial i la divergència de posicions ha estat també la tònica habitual. Per un costat, els països del Sud reclamen la creació d'un nou fons per aplicar les mesures de protecció del medi ambient aprovades a Rio de Janeiro, mentre que alguns països del Nord, com els EUA, no creuen convenient la creació de fons addicionals i proposen que es busqui una major eficàcia de l'ajuda ja existent. El grup dels 77 i Xina proposen que la contribució a aquest fons sigui obligatòria per part dels països rics i que la gestió del fons es faci de forma democràtica, transparent i amb igualtat de participació de totes les parts.

Els països del Sud, i també les ONGD, manifesten la necessitat de reduir el paper del Banc Mundial en l'administració dels Fons Mundial pel Medi Ambient (FMMA), al qual s'acusa de ser un dels responsables de la degradació ambiental en els països en vies de desenvolupament i de la crítica situació econòmica-social per l'aplicació dels plans d'ajustament estructural.

En definitiva, els països del Nord i els del Sud s'han presentat a la Conferència de Rio amb unes prioritats diferents, en part inconciliables. Els esforços previs de consens han tingut èxit només fins a cert punt. Sembla que el països industrialitzats, malgrat algunes divisions, no volen afluïxar llur cohesió a l'hora de defensar l'«statu quo» que privilegia la seva visió del món, simbolitzada en un «nou ordre internacional» que no és el que va proposar les Nacions Unides, sinó el dissenyat pels EUA i els altres membres del G7 (països més industrialitzats).

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Rio: Una conferència de futur.
Jordi Portabella

RIO: UNA CONFERÈNCIA DE FUTUR

Jordi Portabella*

Les conclusions que es poden treure de la Conferència de les Nacions Unides pel Medi Ambient i el Desenvolupament poden ser positives i/o negatives. La diferència només rau en la visió global de la trobada a Rio de Janeiro o bé en els aspectes concrets i els acords signats. Fins ara mai tants caps d'Estat i de govern d'arreu del món s'havien trobat per parlar del Medi Ambient. A Rio s'ha pres consciència de la necessitat de preservar el Medi, i això ja és important. Els països rics han admès que han estat principalment ells els causants de la degradació de la terra, els països pobres han demanat ajut per no haver de continuar amb el que van començar els rics. El desenvolupament sostenible està en mans de tots.

La 2ª Conferència de les Nacions Unides pel Medi Ambient i el Desenvolupament (CNUMAD) ha estat d'una complexitat saludable.

Rio s'ha desenvolupat en diversos nuclis d'actuació simultanis (Rio Centro, Global Fòrum, Eco-Tec...). Dins de cada un d'aquests espais s'han produït també diverses reunions alhora. Que això hagi estat així, malgrat que la informació científica ha estat del tot insuficient, ha fet que els temes ambientals hagin gaudit de la globalitat necessària perquè tothom se n'adonés que poques coses hi ha en el planeta que no incideixen sobre el Medi.

Crec, per poder donar la justa importància que té i tindrà Rio, que cal fixar-se més en els aspectes genèrics i a mig termini d'aquesta conferència, que no en els aspectes concrets i d'aplicació immediata. De fet, la clau de volta per poder pronunciar-se d'una manera bàsicament optimista o pessimista respecte aquesta conferència rau en això.

L'opinió que s'expressa en aquest article és més d'esperança que de desèncis, és a dir que es valoren més els aspectes globals que no els concrets, ja que considero que els aspectes genèrics són de gran transcendència.

Les ONGS avancen

Per exemple, és més que remarcable el paper que han tingut les ONGS (Organitzacions No Governamentals). A Rio han estat presents aproximadament 2.800 entitats d'arreu del món. Fins i tot algunes que no hi havien de ser, però l'organització amb la qual s'anava desplegant la tasca diària en les 36 estructures de debats i conferèn-

cies que hi havia al Fòrum Global, ha estat exemplar. Algunes ONGS també van participar de plè dret en la reunió oficial que se celebrava a Rio Centro, però el treball més important que van fer les ONGS, fins i tot més que els valuosos 39 documents i la «Carta de la Terra» que totes aquestes organitzacions van elaborar i signar, va ser la pressió constant i implacable que es va fer sobre les delegacions oficials dels països amb Estat. Potser semblava que no es concretava en res, però mai cap delegació oficial s'havia sentit tan pressionada per unes ONGS, ni tantes ONGS s'havien sentit tan fortes i respectades. Un primer element per a l'esperança.

La difusió que s'ha obtingut de les problemàtiques ambientals durant els dotze dies de conferència, i el subsegüent degoteig que s'ha anat produint en els mitjans de comunicació majoritaris, ha estat també remarcable, tant des del punt de vista del volum com de canvi d'enfocament, ja que abans era encara més habitual que la informació ambiental fos amb comptagotes i s'acostés més a una crònica de succeïsos que a una documentació explicativa i pedagògica de les situacions. Que uns 178 Estats del món s'hagin reunit per parlar del Medi Ambient, ha donat als temes ambientals una importància i popularitat que fins ara no tenien. I fins i tot una altra dimensió per algun que altre governant despistat i la majoria de la població que és sensible a aquests temes. La dimensió que li han donat els països pobres (és a dir, la immensa majoria del món) i les ONGS, i que els països rics han hagut d'acceptar: que desenvolupament i medi ambient van íntimament units. O dit d'una altra manera, que no es pot par-

lar de la degradació del Medi Ambient, sense parlar dels processos productius de les indústries, de la població, de la pobresa, de la tecnologia...

Els diferents llenguatges del Nord i del Sud

De fet aquest era el nus de la trama de la reunió oficial que s'ha celebrat a Rio Centro. Els Països del Sud estaven molt més interessats en parlar de la segona part de la formulació oficial de la conferència, és a dir de desenvolupament, que no de Medi Ambient. Tot el contrari que els del Nord (els rics del Nord, que no són tots ni de bon tros). La Conferència doncs, malgrat els dos anys previs de preparació, no partia de posicions consensuades, ni tant sols de prioritats comunes dins del magma del Medi Ambient i el Desenvolupament. Però malgrat això, la conferència s'ha fet sense absències remarcables (no parlo ara d'actituds). Un important canvi en les relacions Nord-Sud, en el qual estàvem habituats a veure la prepotència dels rics, que sovint es traduïa bloquejant la possibilitat que es tractessin segons quins temes.

A la reunió oficial les delegacions dels Estats van anar tractant els diversos punts programàtics. La majoria d'ells relacionats amb l'Agenda 21, el que podríem dir el pla d'acció fins els inicis del proper segle per millorar el medi ambient. Aquest document d'aproximadament 800 pàgines va ser compartit en la seva majoria des d'un principi, però en les ratlles més decisives dels temes més importants (encara que si suméssim totes aquestes ratlles escriuríem més o menys una sola pàgina), no hi va haver un bon acord.

El tema més conflictiu ha estat el del finançament des d'una doble vessant. D'una banda no hi ha xifres concretes per ajudar al manteniment i al restabliment del medi ambient. Només es va incloure una estimació de la Secretaria de la Conferència que indicava que el pressupost global per aplicar l'Agenda 21 és d'uns 600.000 milions de dòlars, dels quals 125.000 milions han de sortir de l'ajuda internacional en termes

concessionals. Els països rics no es van comprometre a atorgar el 0.7% del seu PIB (Producte Interior Brut) com a ajuda al desenvolupament per abans de l'any 2000. D'altra banda es va discutir molt sobre els organismes mundials que havien d'administrar els diners pel medi ambient i el desenvolupament planetari. Els països rics van intentar que tots els recursos econòmics destinats a l'ajuda ambiental fossin distribuïts pel Banc Mundial, però el Sud, basant-se en la trajectòria poc neutra i fiable que ha tingut aquest organisme, defensava la multiplicitat de canals per distribuir aquest finançament, cosa que finalment van aconseguir conjuntament amb «un compromís inicial per posar en pràctica les decisions de la Conferència», que en el marc de la conferència significava un reconeixement implícit dels països rics respecte el deute ecològic amb el Tercer Món.

Un altre dels temes que va generar molta polèmica va ser la Convenció sobre Biodiversitat. Aquesta convenció representa un esforç, important però encara insuficient, de tots els països del món per construir un marc de cooperació internacional destinat a protegir les espècies del planeta i els seus hàbitats. Dit d'una altra manera, hauria de ser l'instrument per a una estratègia comuna que reduís els nivells de destrucció de la diversitat biològica sobre el planeta. Fins ara no existien normes internacionals que impedissin que una empresa utilitzés espècies vegetals o animals en el seu propi territori o en altres d'aliens. Amb aquest acord signat per tots els Estats importants a excepció dels EUA, i després que sigui referendat per almenys 30 parlaments dels Estats signants, es reconeix que els països són sobirans sobre les espècies del seu territori i que la utilització d'una espècie dependrà de l'acord del país que la té amb l'empresa que la sol·licita. El país posseïdor de la riquesa biològica, pot tenir beneficis i participar en el procés de coneixement científic que resulti de la manipulació de l'espècie, així com dels resultats comercials que proporcionarà la utilització de l'espècie en qüestió. Els EUA no van voler signar aquesta convenció perquè consideraven que lesionava els interessos de la seva indústria farmacèutica, i que limitava la propietat intel·lectual i futures patents.

La Convenció sobre el Canvi Climàtic va centrar-se sobretot en la reducció de les emissions del CO₂, i no va aconseguir un compromís en ferm que significués una disminució substancial de les emissions dels gasos que pro-

A Rio es troben nens dormint i vivint al carrer amb molta freqüència. La pobresa que existeix en els països no rics del món és esfereïdora.

dueixen l'efecte hivernacle. La proposta de la Comunitat Europea d'establir les emissions de CO₂ de l'any 2000 en les de l'any 1990, no van ser assumides pels EUA, i això va fer que la proposta quedés diluïda i inoperant a la pràctica. Cal esmentar també el paper que va fer la delegació espanyola en aquest tema, ja que va defensar que l'Estat espanyol tenia dret a incrementar les emissions de CO₂ en un 25% des d'aquest any fins l'any 2000. Els principals països que es van oposar a un impost punitiu sobre els combustibles fòssils van ser els països de l'OPEP, encapçalats per Aràbia Saudita, que alhora també es va oposar en tot el que feia referència a la promoció i desenvolupament d'energies alternatives i millora de l'eficiència energètica.

La protecció de les masses forestals del planeta també es va acabar convertint en un tema polèmic. Els Estats rics van intentar impulsar un tractat legalment vinculant com la millor forma per conservar els boscos de tot el món, especialment els boscos tropicals, però els països més rics en aquests boscos, encapçalats per Malàisia, no van acceptar aquest tractat. Els països pobres, rics en massa forestal, van intentar aconseguir uns acords semblants als produïts en el tema de la biodiversitat i renegociar els deutes externs del país en vies de desenvolupament en aquest punt, però tampoc es va arribar a cap acord. Els problemes forestals han quedar en una sèrie de principis no vinculants que no van ni a les causes de la destrucció, ni promouen principis internacionals equitatius. Els països desenvolupats sí que

han pres el compromís d'incrementar les seves masses forestals per tal que actuïn com a xucladors de CO₂.

Cal esmentar que una «Carta de la Terra» signada per les delegacions oficials, de fet no existeix ni ha existit mai (el que sí hi ha és una carta de la Terra elaborada per les ONGS com a rèplica a la no existència d'una oficial). En la darrera reunió preparatòria de la CNUMAD que es va celebrar a Nova York, es van presentar diversos textos proposats que havien de servir de referència per fer una Carta de la Terra. Davant de la impossibilitat de posar d'acord els Estats participants en relació als textos presentats, es van retirar tots i se'n va fer un de nou, al qual es va donar el nom de Declaració de Rio. La diferència d'intencions entre un i altre text són importants, perquè així com els primers documents tenien una visió geocèntrica dels problemes ambientals, i intentava ser un text que reflectís els drets de la terra, la Declaració de Rio està feta des d'un punt de vista antropocèntric i els seus articles estan plens de temps verbals en condicional que no obliguen a res.

Els temes ausents

La Conferència de Rio va tractar també amb intensitat altres problemàtiques com la de la població, però voldria esmentar ara alguns dels temes importants que no es van considerar d'una manera rellevant. És de destacar, que gairebé no es va parlar de res relacionat amb l'energia nuclear. Ni de les centrals nuclears, ni dels dipòsits dels

residus que generen, ni de proves nuclears. Tampoc es va parlar prou de la prohibició de l'exportació de deixalles tòxiques ni de les indústries contaminants. Un altre tema tractat insuficientment va ser el de les problemàtiques oceàniques com autèntiques clavaques del món i no es va arribar a l'acord de convocar una convenció sobre desertització, tot i que després de molta insistència, sobretot per part dels països africans, sí que hi haurà properament una Conferència de les Nacions Unides sobre desertització. Respecte als temes de biotecnologia no s'ha aconseguit tampoc l'adopció de mesures urgents i vinculants sobre la seguretat biotecnològica ni s'ha descrit un codi internacional de conducta.

Com esmentava al principi de l'article, però, crec que malgrat tot, la visió de la conferència de Rio ha de ser positiva. El motiu per poder prendre aquesta actitud és que els conceptes

comuns que d'una manera o altra anaven sortint a tots els discursos eren la internacionalització dels costos de producció, la necessitat de fer el canvi de sistemes productius contaminants als no contaminants i el desenvolupament sostenible. I d'aquí emanava a vegades implícitament, a vegades explícitament, el qüestionament seriós del sistema econòmic actual dels països rics amb tot el que té de consumisme desmesurat i d'industrialisme pol·lucionant. El sistema era qüestionat repetidament per dos motius principals: perquè aquest sistema de desenvolupament és inexportable als països pobres pels problemes ambientals que es generarien, i perquè no tant sols és inexportable, sinó que també és insostenible fins hi tot amb només un grapat de països rics desenvolupant-lo. Per això crec que els aspectes generals d'aquesta conferència són molt més importants que els concrets. Perquè es respirava en l'at-

mosfera que estem davant d'una revolució ecològica del desenvolupament. Probablement davant d'un canvi d'era de la humanitat. Rio pot ser més important que Maastricht. No només perquè afecta al global del planeta i no tan sols a una regió d'aquest, sinó perquè s'han sentat les bases d'una nova estructuració intentant prescindir de velles premisses i tarannàs. Per això els EUA han estat el comú denominador de tots els països que s'oposaven a alguna convenció en concret, perquè són els que més tenen a perdre. I francament, per anar adaptant les estructures i l'industrialisme, perquè es plasmi un canvi real en les relacions nord-sud i perquè la força de les armes perdi finalment el seu poder, caldrà encara que passin uns quants anys.

* Biòleg, especialitzat en ecologia.

Va assistir a les dues reunions de Rio de Janeiro: l'Oficial i la de les ONGS.
És diputat del Parlament de Catalunya per ERC.

Títol: BUTLLETÍ DE SUMARIS
Format: 29,5x21. Mensual
Preu: 20.000pts. Institucions
10.000 pts. Particulars
9.000 pts. Subscriptor CIDOB

*El Butlletí de Sumaris és una publicació mensual que inclou una selecció dels **sumaris de les publicacions periòdiques** que arriben cada mes i que estan integrades a l'Hemeroteca del Centre. Inclou també uns **índexs temàtic, toponímic i d'Organismes Internacionals** que ajuden a recuperar i sistematitzar el contingut de cada número. Per conèixer els títols de totes les publicacions periòdiques podeu adquirir el **Catàleg de publicacions periòdiques**. Totes les publicacions i la resta del fons del CIDOB es troben a disposició dels interessats a la Biblioteca del Centre. La Biblioteca està oberta a tot tipus de públic i no hi ha servei de préstec però sí de fotocòpies. Per **altres serveis** (SDI's, elaboració de dossiers especialitzats per comanda, informació...) cal posar-se en contacte amb l'Àrea de Documentació.*

FUNDACIÓ
CIDOB

Núm. 39
maig 1992

BUTLLETI DE SUMARIS

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Biodiversitat a Rio: conservació o accés?
Renée Vellvé amb la col.laboració de Pat Mooney

BIODIVERSITAT A RIO: CONSERVACIÓ O ACCÉS?

Renée Vellvé*

amb la col·laboració de Pat Mooney

La controvèrsia originada per la negativa de l'Administració Bush a signar la Convenció sobre Biodiversitat, durant la cimera de la Terra a Rio, va omplir els titulars de la premsa diària a tot el món. No obstant, tota l'atenció polaritzada a Rio perdia de vista la veritable connexió amb Washington; aquesta connexió no estava en el Departament d'Estat, sinó al Banc Mundial, seu del Grup Consultiu sobre Investigació Agrícola Internacional (GICAI). La Convenció sobre Biodiversitat, a canvi d'un modest avenç en termes de conservació, amaga un gran retrocés en les possibilitats del Tercer Món per controlar les valuoses col·leccions internacionals de germoplasma de conreus mantingudes pels centres de la xarxa GICAI en nom de la comunitat internacional. Cedint a pressions d'última hora del Govern dels EUA, aquests bancs de gens van quedar exclosos de l'àmbit de la Convenció. Alhora, els donants del Grup Consultiu, també per pressions dels EUA, es preparen per aconseguir que els Centres puguin patentar llurs col·leccions. En aquest article GRAIN analitza aquesta qüestió.

Aparentment, semblava que els EUA fossin un altre cop l'excepció en protegir gelosament el seu propi interès quan els sacrificis i els compromisos estaven a la taula negociadora diplomàtica. Però el rebuig dels nordamericans a signar la Convenció sobre la Biodiversitat, durant la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament (CNUMAD) a Rio de Janeiro el passat mes de juny, va perjudicar poc l'assumpte; en realitat, si haguessin signat potser hagués estat pitjor. I és que la Convenció, de totes maneres molt manipulada pels nordamericans durant la fase final preparatòria, és extremadament feble i inclús contraproductiu en bastants aspectes.

De fet, la Convenció també ha tingut els seus mèrits. Des d'un punt de vista positiu, la Convenció intenta perfilar una base per una acció nacional compromesa per conservar els recursos biològics —vitals pel desenvolupament del Nord i del Sud— en un marc de cooperació internacional. La Convenció sobre la Biodiversitat també declara amb fermesa que els recursos biològics estan subjectes a la sobirania nacional del país on es troben i dona la responsabilitat a aquests països perquè els conservin adequadament. La Convenció també fa un estimable intent en considerar específicament a les comunitats locals, dones i pobles indígenes, i no únicament als governs, com a actors vàlids per la gestió de la diversitat biològica. Després de tot, no són els buròcrates o els científics sinó la gent que viu als pobles, agricultors, grups tribals,

pobles pescadors o pastors els que han fet créixer, i han preservat i utilitzat aquests recursos des de temps immemorial. Al mateix temps, la Convenció de la Biodiversitat intenta ésser audaç mirant més enllà de la conservació del tresor biològic del planeta, i s'adreça en primer lloc a les forces i activitats que estan esgotant aquesta base de recursos.

Malgrat aquestes virtuts, modestes però fruit d'una llarga lluita, l'abast i el valor de la Convenció signada a Rio són inquietantment limitats. Hi ha dues deficiències crucials que minen l'efectivitat de la Convenció. La primera és que una important part de la biodiversitat del món (aquella crucial per les indústries del Nord) està exclosa de la Convenció; l'altra, és que la Convenció deixa específicament oberta la porta perquè les indústries del Nord puguin patentar el material genètic.

Què s'ha deixat fora? ...

De tots els recursos biològics útils per a les necessitats d'un desenvolupament a llarg termini o per a la seguretat mediambiental, les plantes tenen un paper essencial. Són la base de la seguretat alimentària i de la producció, contribueixen enormement a la cura de la salut, proveeixen de protecció, roba, utensilis i farratge, i estableixen els sòls, l'aigua i el clima. Mentre que la majoria de governs i els mitjans de comunicació del món s'han centrat en la possible extinció dels ossos panda, balenes, tigres i foques, els principals paï-

sos industrialitzats s'han preocupat molt més per la recol·lecció i conservació de les modestes llavors dels cultius.

Des que l'agricultura va començar fa 15.000 anys, els agricultors han estat reproduint i traspasant a futures generacions un enorme ventall de diferents varietats de plantes amb usos i qualitats específiques. La majoria d'aquesta diversitat s'ha desenvolupat en les regions del Tercer Món, on es troben els que s'anomenen centres d'origen o de diversitat de les nostres plantes de cultiu. Aquesta increïble riquesa de varietats agrícoles proveeix als reproductors de plantes de tot el món de precioses eines per adaptar continuament les collites a noves condicions i necessitats. Inclús abans de la Revolució Verda que va començar fa 30 anys, aquestes tradicionals varietats populars han estat massivament reemplaçades per varietats modernes d'alt rendiment, causant una erosió genètica de proporcions sense precedents. Quan el Nord genèticament pobre es va adonar que era dependent, va començar a treballar, recollint llavors del Sud i emmagatzemant-les en bancs genètics. Els bancs genètics són bàsicament grans frigorífics en els que les llavors es conserven vives a baixes temperatures.

La gran majoria dels recursos genètics vegetals, normalment conservats en aquests bancs genètics, estan o bé situats en el món industrialitzat o bé en els Centres de Recerca Agrícola Internacional (CRAI's), sota els auspicis del Grup Consultiu de la Recerca Agrícola Internacional (GICAI). El GICAI, un grup informal de països donants, està convenientment situat en el Banc Mundial i efectivament controlat pel Nord. El que es fa amb les plantes també es fa amb importants micro-organismes i animals:

* Almenys la meitat de totes les llavors de cultiu recollides al Tercer Món estan ara en bancs genètics del Nord. Els EUA guarden un 27% del material genètic necessari per mantenir i incrementar la productivitat agrícola. Els bancs genètics disposen d'un 35% de la diversitat genètica mundial conservada de cultius alimentaris i farratges.

* El 86% de les col·leccions microbianes globals estan en el Nord i els EUA en controlen la major part.

* El 86% de les poblacions globals de bestiar en condicions fetals emmagatzemades estan al Nord. EUA també en controla la major part.

Totes aquestes estratègiques col·leccions de plantes, animals i microbis no cauen dins del marc de la Convenció sobre la Biodiversitat. A Nairobi, el passat 22 de maig, la pressió del govern dels EUA va forçar als negociadors que enllestien l'esborrany de la Convenció, a excloure del seu abast totes aquestes col·leccions institucionalment emmagatzemades i establertes «ex situ» abans de la vigència del nou acord. D'aquesta manera, cap banc de gens nacional o col·lecció internacional caurà dins de l'àmbit de la Convenció. La seva inclusió en el tractat hauria forçat als països industrialitzats a compartir els beneficis derivats de les llavors amb els països on es van recollir. La responsabilitat internacional per aquestes llavors podria també haver afectat negativament els interessos comercials de les companyies privades de llavors del Nord.

Hom podria preguntar-se quina és la importància d'aquestes col·leccions. Es pot dir que és gairebé inimaginable. Molts dels conreus que actualment creixen de forma regular al Nord, no podrien fer-ho si no fós per la «injecció» regular de gens frescos procedents dels països d'on eren originàriament aquests conreus. Les autoritats australianes, per exemple, han avaluat privatament la contribució a la seva agricultura de les llavors de blat procedents del banc de gens del Centro Internacional de Mejoramiento de Maíz y Trigo (CIMMYT) a Mèxic, i l'han xifrat en uns 122 milions de dòlars USA a l'any. Itàlia, per la seva banda, calcula que sobre un 60% de la seva superfície plantada de blat dur, que serveix per fer la pasta, està cultivada amb varietats derivades del CIMMYT, representant pels agricultors italians un valor afegit anual d'uns 300 milions de dòlars USA.

Però els grans guanyadors i els principals promotors de les exclusions del 22 de maig a Nairobi varen ésser els Estats Units. Una cinquena part del conreu de blat americà depèn de les llavors IARC. El valor de la contribució del Tercer Món als productors de blat d'EUA en qualsevol any no és menor de 500 milions de dòlars USA. El que passa amb el blat també es repeteix en altres conreus. L'Institut Internacional de Recerca sobre l'Arròs (IRRI) establert a Filipines proveeix als agricultors

nordamericans amb uns beneficis anuals de més de 120 milions de dòlars anuals derivats dels recursos genètics de l'arròs, mentre que l'IARC establert a Colòmbia i dedicat a les mongetes, Centro Internacional de Agricultura Tropical (CIAT), manté que la seva contribució a l'agricultura dels EUA val almenys 60 milions de dòlars a l'any. En definitiva, els agricultors nordamericans reben dels agricultors del Tercer Món, únicament per aquests tres cultius, el valor de 680 milions de dòlars USA.

Mantenint fora del marc de la Convenció aquestes col·leccions, estratègicament tant valuoses i sota el control del Nord, els països industrialitzats continuen lliures respecte a les noves normes com la sobirania nacional del govern que les va donar al Nord en primer lloc o també lliures d'un tractament preferencial per països del Tercer Món d'on és originari aquest material. I mentre la Convenció recolza clarament que les Parts Contractants no han de restringir l'accés als recursos genètics, queden excloses de la seva aplicació els importants bancs de gens nacionals o internacionals. D'aquesta manera, les col·leccions més valuoses i comercialment més interessants de recursos biològics existents en ambients controlats estan avui en dia clarament fora del marc de la Convenció de la Biodiversitat.

.... per tal de poder-ho patentar!

Aquesta significativa maniobra, tramada i pressionada pel govern nordamericà, és paral·lela a una iniciativa complementària forçada el mateix dia pels nordamericans. Mentre que els negociadors de la biodiversitat capitulaven a Nairobi sobre l'exclusió dels bancs de gens de l'àmbit de la Convenció, els donants del GCIAI estaven lluitant a Istanbul, amb la pressió d'EUA, per permetre que els materials existents en aquests bancs de gens poguessin ésser patentats. En la reunió dels donants a Istanbul es va adoptar l'anomenat «document de treball sobre recursos genètics i drets sobre la propietat intel·lectual» que en realitat és una clara afirmació de l'intent de patentar les col·leccions de llavors dels bancs de gens internacionals. Això podria tenir profundes conseqüències pel desenvolupament de l'agricultura internacional. En els bancs de gens IARC hi ha com a mínim el 20% de tots els germens de conreus actualment emmagatzemats per la producció i la investigació, i potser més del 40% de tot el material original no duplicat. Segons el GCIAI, aquestes llavors varen ésser recollides en nom de la comunitat internacional i són conservades «en dipòsit» per a la humanitat. Però no hi ha cap base legal per recolzar aquestes garanties verbals.

D'aquesta manera, el mateix dia que els negociadors de Nairobi s'entregaven a la pressió d'EUA per deixar els bancs de gens IARC fora de la Convenció sobre la Biodiversitat, els donants del CG adoptaven a Istanbul un document que obre la porta a patentar tot el que hi ha en aquests bancs de gens. Mentrestant, les oficines de patents a EUA i a Europa estan començant a concedir patents sobre gens amb un potencial comercial prometedori. La Convenció sobre la Biodiversitat no conté res per prevenir que això es porti a terme. Al contrari, els països industrialitzats varen aconseguir en l'últim minut un reconeixement explícit de sistema de patents i altres formes de drets de propietat intel·lectual relacionats amb la biodiversitat.

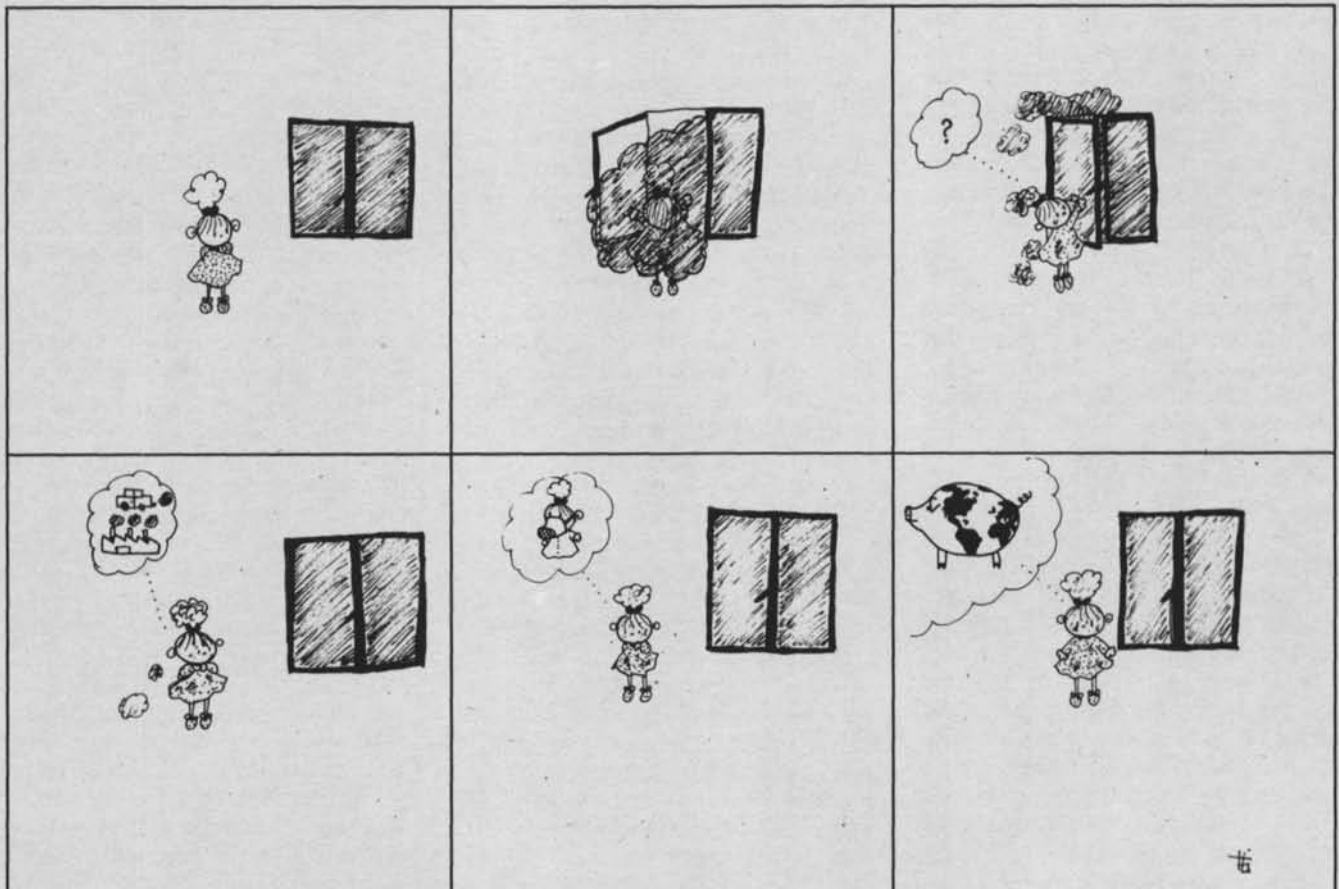
El rebuig dels EUA i les queixes europees respecte a la Convenció sobre la Biodiversitat han de ser vistes des d'aquest punt de vista. El principal punt pel Nord no és la conservació dels recursos genètics «per se». En la seva curta visió, no cal realment una convenció internacional per conservar la biodiversitat important per l'agricultura. El sistema GCIAI funciona suficientment bé sota el seu control per preservar aquells recursos que són vitals per resoldre les necessitats de l'agricultura industrialitzada. En la visió del Nord, el problema és assegurar-se l'accés a aquests recursos. Ells necessiten totes les garanties que el Sud no restringirà la disponibilitat de materials vitals provinents dels camps i boscos dels centres de diversitat existents al Tercer

Món. La Convenció sobre la Biodiversitat posa algunes condicions respecte a això, davant la consternació nordamericana. Mentrestant el Nord necessita ser capaç d'assegurar que les seves universitats i les seves companyies puguin gaudir dels beneficis de la investigació sobre aquest material, que és la raó per la qual ells volen que els governs del Tercer Món i els GCIAI adoptin lleis de patents sobre les formes de vida. El vot EUA contra la Convenció és simplement un vot a favor d'assegurar el seu lliure accés als valuosos recursos agrícoles i farmacològics originats en el Tercer Món.

* de GRAIN (Genetic Resources Action International)

TIRA, TIRA!

«La tira de fum»

DCIDOB 41.
MEDI AMBIENT I DESENVOLUPAMENT:
nova dimensió de les Relacions
Internacionals.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB.

Selecció de Documents de la Base de Dades CIDOB

1 - LLIBRES Y OBRES DE REFERÈNCIA

ENTROPIA, HACIA EL MUNDO INVERNADERO/ RIFKIN, Jeremy. - Barcelona; Urano Editores S.A.; 1990; 331p.

ECONOMY AND ECOLOGY: TOWARDS SUSTAINABLE DEVELOPMENT/ ARCHIBUGI, F; NIJKAMP, P. - The Netherlands, Kluwer Academic Publishers; 1989; 345p.

SELECTED MULTILATERAL TREATIES IN THE FIELD OF THE ENVIRONMENT/ KISS, Alexandre Charles. - Nairobi; United Nations Environment Programme, 1983; 472p.

CLIMATE CHANGE, THE IPCC SCIENTIFIC ASSESSMENT/ HOUGHTON, J.T. (et al.) UNEP/WMO - New York; Cambridge University Press; 1990; 383p.

¿PROBLEMAS CON LOS FRENOS DE EMERGENCIA? MOVIMIENTOS ECOLOGISTAS Y PARTIDOS VERDES EN HOLANDA, ALEMANIA Y FRANCIA/ RIECHMANN, JORGE. - Madrid; Editorial Revolución; 1991; 474p.

DESARROLLO Y MEDIO AMBIENTE; HACIA UN ENFOQUE INTEGRADOR DIXON, J.(et al.) CIEPLAN. - Santiago de Chile, 1991; 208p.

BEYOND INTERDEPENDENCE, THE MESHING OF THE WORLD'S ECONOMY AND THE EARTH'S ECOLOGY McNEILL, Jim (et al.) Trilateral Commission. - New York; Oxford University Press; 1991; 159p.

EL BANCO MUNDIAL Y EL MEDIO AMBIENTE, INFORME SOBRE LA MARCHA DE LAS ACTIVIDADES (EJERCICIO 1991)/ Banco Mundial. - Washington; 1991, 124p.

THIRD CONFERENCE ON THE ENVIRONMENT/ Inter American Development Bank. - Venezuela, 17-19 June, 1991; 272p.

PAGINAS VERDES; TODAS LAS DIRECCIONES Y CONTACTOS. - Barcelona; Integral, 1991; pp: 1-439

ATLAS OF THE ENVIRONMENT (THE MOST UP-TO-DATA REPORT ON THE STATE OF THE WORLD)/ LEAN, Geoffrey (et al.) - Londres; Arrow Books, 1990; 187p.

EL ATLAS GAIA DE LA GESTION DEL PLANETA (PARA QUIENES CUIDAN HOY EL MUNDO DEL MAÑANA)/ MYERS, Norman (Coordinador). - Madrid; Herman Blume (Ed), 1987; 260p.

WORLD RESOURCES 1990-1991 (A GUIDE TO THE GLOBAL ENVIRONMENT)/ World Resources Institute; The United Nations Environment Programme; The United Nations Development Programme. - New York; Oxford University Press, 1990; 368p.

ENVIRONMENTAL DATA REPORT (1991-92)/ United Nations Environment Programme. - Estados Unidos; Basil Blackwell(third edition), 1991; 406p.

2. ARTICLES DE PUBLICACIONS PERIODIQUES

TERRE, OU EST TON AVENIR? (SPECIAL ENVIRONNEMENT)/ TROUBE, Christian (et al.). - Croissance des Jeunes Nations, 350 Juin 1992 (Francia); 48p.

ECOLOGIA Y DESARROLLO/ MICHAELLI, Wolf-Dieter (et al.). - Desarrollo y Cooperación, 3 / 1992 (Alemania); 7p.

LAS MULTINACIONALES SE VUELVEN VERDES: DEL ACIERTO CON QUE LAS EMPRESAS MUNDIALES ENTIENDAN Y ABORDEN LOS PROBLEMAS DEL AMBIENTE DEPENDERA SU CAPACIDAD COMPETITIVA/ CHOUCRI, Nazli. - Facetas, 1 / 1992 (Estados Unidos); 5p.

NUEVAS IDEAS SOBRE EL AMBIENTE: LOS CIENTIFICOS BUSCAN NUEVAS FORMAS DE ENTENDER A LA NATURALEZA... Y EL LUGAR DE LA HUMANIDAD DENTRO DE ELLA/ BOTKIN, Daniel. - Facetas, 2 / 1992 (Estados Unidos); 6p.

LA CONFERENCIA DE RIO: UN CARNAVAL VERDE. LA CUMBRE DE LA TIERRA. GUERRAS Y MEDIO AMBIENTE. ¿QUE ESTA PASANDO CON LA CAPA DE OZONO?/ Greenpeace, 2 / 1992 (Madrid)

THE EARTH SUMMIT: THE FUTURE IS HERE/ Newssweek, 22, June 1992 (Estados Unidos); 18 p.

CUMBRE PARA LA TIERRA UNA VISIÓN COMPARTIDA/ DOW, Jocelyn (et al.) - Foro del Desarrollo, 3, Mayo-Junio 1992; (Suiza); 20p.

A GREENER COMMONWEALTH (SPECIAL EARTH SUMMIT EDITION)/ Commonwealth Currents, June-July, 1992 (Reino Unido); 20p.

EL ESTADO DEL MEDIO AMBIENTE MUNDIAL/ PNUMA. - Nuestro Planeta, 2 / 1992; (París); 10p.

LIBRE COMERCIO CONTRA MEDIO AMBIENTE: UN TEMA A DEBATE/ YU, Douglas; LANG, Tim. - PNUMA. Nuestro Planeta, 2 / 1992; (París); 3p.

DEVELOPING ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY (SPECIAL ISSUE FOR UNCED, BRAZIL 1992)/ WHEELER, Joseph C. (et al.) - Society for International Development. Development, 2 / 1992 (Italia); 103p.

NOTA DE REDACCIÓ: Aquest número del dCIDOB s'ha tancat a finals de juny. La literatura sobre la Cimera de Rio començarà a publicar-se a partir d'ara.

El setembre la UNESCO té previst la publicació, en 36 idiomes, d'una revista mensual sobre Educació Ambiental.